

MEDEL
Evropsko udruženje sudija i tužilaca za demokratiju i slobode

REVIZIJA STANJA U SRPSKOM PRAVOSUDJU

**TRENUTNO STANJE U SRPSKOM
PRAVOSUĐU NIJE U SKLADU SA
STANDARDIMA EVROPSKE UNIJE**

IZVESTAJ SACINILI
Simon GABORJO i Hans-Ernst BOCER
POČASNE SUDIJE

***BEOGRADSKA
DEKLARACIJA
13.04.2012.***

***IZJAVA
SIMON GABORJO I HANSA-ERNSTA BOČERA'
ZADUŽENIH ZA REVIZIJU SITUACIJE U PRAVOSUĐU U SRBIJI***

**REFORMA PRAVOSUĐA NE OMOGUĆUJE USPOSTAVLJANJE
NEZAVISNE SUDSKE VLASTI KOJA ZASLUŽUJE POVERENJE GRAĐANA SRBIJE**

Nakon što su održali mnogobrojne sastanke – koji će biti nastavljeni do 14. aprila – i nakon što su pročitali brojne srpske i evropske dokumente, među kojima su mišljenja koja su dali Evropska unija, Savet Evrope i Venecijanska komisija, stručnjaci daju sledeće mišljenje:

Na početku, izjavljuju:

- da je princip nezavisnosti sudstva uspostavljen kako bi bilo omogućeno građanima da imaju poverenje u sudstvo u svojoj zemlji;
- taj princip znači, pre svega, da sudije moraju uživati status koji im garantuje moć da donose odluke nezavisno od bilo kakve prinude, uticaja, naloga ili bilo čijeg pritiska.
- Suštinski element takvog statusa jeste strogo poštovanje stalnosti sudijske funkcije.

- ⇒ Ističući da primena sistema „lustracije“ u zemlji u demokratskoj tranziciji može biti sasvim legitimna,
- ⇒ Ističući da je u jednoj demokratskoj zemlji opravdano uspostavljanje sistema nadzora sudija - uz obavezu poštovanja njihove nezavisnosti – kao i sprovođenje disciplinskog postupka kojim će se ispitati sudije i tužioci koje su imali propuste u izvršavanju svojih funkcija i izricanje odgovarajućih sankcija,
- Podsećaju da takvi postupci mogu biti kompatibilni sa pravnom državom samo ukoliko se u njihovom sprovođenju poštuju osnovni principi koji su proklamovani i garantovani Evropskom konvencijom o ljudskim pravima,

- Budući da samo ti principi omogućavaju da se smatra da su navedeni postupci bili „pravični“ (poštovanje kontradiktornog postupka, jednakost oružja, javnost rasprava ...).
 - Da u suprotnom oni predstavljaju proizvoljne mere i da pravosuđe nije ni nezavisno ni nepristrasno ni u službi građana.
- Konstatuju da sprovođenje reforme pravosuđa, započete u Srbiji 2009. godine nije ni u kom slučaju u saglasnosti sa tim principima, uprkos mnogim preporukama koje su stizale iz Evropske unije, Saveta Evrope i Venecijanske komisije.
- Izjavljuju da:
- Srpski narod koji ima svoje mesto u zajednici evropskih zemalja koje čine Savet Evrope zaslužuje bolje od ove reforme. Ovakva reforma zasigurno nije onakva kakvu je želela Evropska unija.
 - Građani Srbije ne mogu imati nikakvo poverenje u pravosudni sistem koji nije bio u stanju da poštuje najosnovnija prava svojih sudija i tužilaca.
- Smatraju, u vezi sa gore pomenutim osnovnim principima, da ova reforma mora biti iznova sprovedena:
- na takav način da se prevaziđe trenutna kriza u pravosuđu
 - i tako da ta Institucija koja je neophodna za zdravo funkcionisanje svakog demokratskog društva može da nađe put mira i poverenja građana.
- Posebno će obratiti pažnju na ispravno i nepristrasno odvijanje krivičnog postupka koji se trenutno vodi protiv člana Visokog saveta sudstva, gospodina Jakšića.
- Ukoliko je to poželjno, spremni su da učine šta je potrebno da Evropske sudije i tužioci za demokratiju i slobode (MEDEL) daju svoj doprinos svakom procesu prevazilaženja krize u skladu sa vrednostima za koje se MEDEL zalaže.

GORE NAVEDENA IZJAVA SA KONFERENCIJE ZA ŠTAMPU, KOJA JE ODRŽANA POSLEDNJIH DANA NAŠE MISIJE, DAJE TON NAŠIM ZAKLJUČCIMA KOJI OSTAJU NEPROMENJENI NAKON PERIODA RAZMIŠLJANJA KOJI SMO SEBI ODREDILI PRE NEGO ŠTO SMO PRISTUPILI PISANJU KONAČNOG IZVEŠTAJA.

NAKON KRATKOG PRIKAZA NAŠEG RADA, SMATRAMO DA JE NEOPHODNO, PRE NEGO ŠTO PREĐEMO NA SUŠTINU NAŠIH KONSTATACIJA I RAZMATRANJA, DA PRECIZIRAMO KOJA JE BILA NAŠA INTELEKTUALNA I ETIČKA POZICIJA PRILIKOM OBAVLJANJA NAŠE MISIJE. TO ĆE BITI TEMA NAŠEG PREGOVORA. POTOM ĆEMO DATI SAŽETI NOVIJI ISTORIJSKI KONTEKST SRBIJE.

**OVAJ IZVEŠTAJ, ZAVRŠEN 18. JUNA, MOŽE BITI DOPUNJEN DODATKOM UKOLIKO BUDEMO NAKNADNO DOBILI DODATNE INFORMACIJE, PRE SVEGA, TOKOM KONFERENCIJE – DEBATE KOJA ĆE BITI ORGANIZOVANA U BEOGRADU 29. JUNA 2012. GODINE
DOPUNJENA VERZIJA 27.06.2012.**

Zahvalnost: Najsrdačnije se zahvaljujemo svima koji su izdvojili vreme da bi nas primili i odgovorili na naša iskrena i direktna pitanja. Došli smo da prikupimo informacije iz prve ruke i ukupno uzevši, svi naši sagovornici su ispunili naša očekivanja.

Naša misija je sprovedena od 8. do 15. aprila 2012. godine, uz pomoć prevodioca Marijane Labus-Vukovic, čija je raspoloživost bila na velikom iskušenju, ali besprekorna. Ona nas je cele nedelje pratila stvarajući prijatnu atmosferu svojim prisustvom i efikasno je obavila ulogu posrednika u našim razgovorima.

KRATAK PRIKAZ NAŠEG IZVEŠTAJA**Šok zbog brutalnog razrešenja više od hiljadu sudija i tužilaca**

Jednim kompleksnim i naopakim postupkom, u decembru 2009. godine, dva saveta pravosuđa Srbije (Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca) razrešili su dužnosti 837 sudija i 220 tužilaca, što čini otprilike jednu trećinu sudija i tužilaca u Srbiji.

Osnov za to razrešenje je bilo sprovođenje opšteg izbora sudija, među onima koji su već obavljali sudijske dužnosti ili novim kandidatima, uporedo sa smanjenjem broja sudija i tužilaca.

Ovi pravi opozivi sudija i tužilaca (kako ih nazivaju u srpskom jeziku: njihov neizbor) su sprovedeni pod plaštom opšte reforme pravosuđa koju je zahtevala Evropska unija u perspektivi kandidature Republike Srbije za prijem u njeno članstvo.

Kao što su sve evropske instance (Evropska unija, sve instance Saveta Evrope, Venecijanska komisija, Konsultativni savet evropskih sudija) ukazale, sprovedeni postupak nije poštovao nijedan fundamentalni princip Evropske konvencije o ljudskim pravima (nije obavljeno saslušanje opozvanih sudija i tužilaca, nisu im saopštene činjenice koje bi mogle da im se zameraju, odluke nisu obrazložene, postupak je bio potpuno netransparentan...)

Neuspeh postupka revizije

Povodom „neizbora/opoziva“ sudija i tužilaca, pod pritiskom evropskih instanci, sproveden je postupak „revizije“. Postupak je započeo u junu 2011. godine i trajao je do kraja maja 2012. godine za sudije, dok je za tužioce okončan nekoliko meseci ranije.

Pokazalo se da se funkcionisanje instanci koje su sprovele „reviziju“ ozbiljno ogлуšilo o sve suštinske principe pravičnog postupka: prebacivanje tereta dokazivanja (smatra se da sudije i tužioce koji su već vršili sudijske i tužilačke funkcije tokom opšteg izbora, u skladu sa zakonima, ispunjavaju uslove da budu izabrani), povreda principa kontradiktornosti, jednakosti oružja, javnosti rasprava, nepristrasnosti...

Daleko od toga da su kolegama koji su „razrešeni“ („neizabrani“) vraćena njihova prava, postupkom „revizije“ nisu ispoštovani osnovni principi i samo je u manjem broju slučajeva preinačen diskrecioni postupak eliminacije brojnih sudija i tužilaca koji su bili na funkciji 2009. godine.

Nijedan od postavljenih ciljeva nije postignut

Ovaj postupak je predstavljen kao „lustracija“ sudija i tužilaca u periodu posle pada Miloševićevog režima i kao vid modernizacije nedovoljno efikasnog pravosudnog sistema. Zapravo, nijedan od tih ciljeva nije postignut. Treba napomenuti da je sprovođenje lustracije kao cilj istican samo međunarodnoj zajednici; naime, takvo objašnjenje nije nikada dato u Srbiji zato što, u nedostatku političke volje, postupak „lustracije“, izglasan u maju 2003. godine, nije sproveden na nivou cele državne uprave („Zakon o odgovornosti za kršenja ljudskih prava“).

Neophodnost da se stanje potpuno revidira

Naše konstatacije potvrđuju ozbiljnost stanja u srpskom pravosuđu: pravosudni sistem koji je uspostavljen kao rezultat sprovedenih reformi od 2009. godine sa brutalnim razrešenjem značajnog broja sudija i tužilaca, ni u kom slučaju ne odgovara zahtevima nezavisnog, nepristrasnog sudstva koje je u službi građana. Stoga se nameće činjenica da se postupak reforme sudstva mora revidirati i iznova sprovesti prema drugačijim modalitetima, uz prioritetni zahtev a to je da se reši pitanje sudija i tužilaca koji su « razrešeni » bez poštovanja osnovnih principa. Takođe se nameće potreba za opsežnim programom kontinuiranog obrazovanja sudija i tužilaca koji su suočeni sa promenom u velikim razmerama celokupnog srpskog zakonodavstva. I pitanje efikasnosti sudstva zasluđuje da bude sveobuhvatno revidirano jer u očima mnogih, reforme, uključujući i reformu pravosudne mreže i organizacije sudova, su dovele do rasula u pravosuđu. Biće potrebno preduzeti mnoge druge mere kako bi se uspostavilo poverenje u srpsko pravosuđe kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou, s obzirom na činjenicu da ono posebno zavisi od statuta, struktura i svoje organizacije usled čega dobra volja njenih aktera da se isprave nedostaci ne može da bude dovoljna.

TRENUTNO STANJE U SRPSKOM PRAVOSUĐU NIJE U SKLADU SA STANDARDIMA EVROPSKE UNIJE

PREGOVOR

KAKO RAZUMETI SLOŽENOST SRPSKE REALNOSTI

Mi, dolepotpisani, Simon Gaborjo i Hans-Ernest Bočer, određeni smo da sprovedemo analizu stanja u srpskom pravosuđu koje već nekoliko godina zabrinjava evropske vlasti i MEDEL. Boravili smo u Beogradu od 8. do 15. aprila 2012. godine. Pročitali smo brojne srpske i evropske dokumente; imali smo vrlo brojne sastanke sa predstavnicima srpskih i evropskih vlasti, institucija, sindikata i nevladinih organizacija. Sastali smo se sa našim kolegama, sudijama i tužiocima, i saslušali smo ih. Za nas je to bila više nego izuzetno ispunjena nedelja; svaki razgovor nam je omogućio da dodamo još jedan delić u mozaik koji predstavlja situaciju u Srbiji, a posebno situaciju u pravosuđu koja se pokazala još složenijom nego što smo očekivali. Osim toga, ljudska dimenzija sudbine naših kolega nas je posebno dirnula.

Slučaj Dragane Boljević

Kao primer, navodimo slučaj Dragane Boljević, predsednice Društva sudija Srbije i člana MEDEL-a: ona je već više od šest meseci generalni sekretar MEDEL-a. Društvo sudija Srbije je osnovano 1997. godine, kao reakcija na udvoričko ponašanje pojedinih sudija koji su bili zaduženi za kontrolu lokalnih izbora 1996¹. godine. Budući da je režim Slobodana Miloševića sprečio rad Društva, ono je ponovo zaživelo 2000. godine.

Gospođa Boljević je bila jedna od sudija, koji su bili na sudijskoj funkciji više od 20 godina i koji nisu "izabrani". Posle više uloženi pravnih lekova, 28. novembra 2011. godine, pristupila je pred Visoki savet sudstva (VSS) u okviru postupka „revizije“ njenog neizbora. Njena odbrana je bila hrabra i odlučna. U vreme našeg boravka u Beogradu, ona još uvek nije znala šta je odlučio Visoki savet sudstva. Zahvaljujući reviziji koju smo mi sproveli, tokom razgovora sa predstavnicima VSS-a, u odgovoru na jedno naše pitanje, saznali smo da postoji „dodatna informacija“ o kojoj Dragana Boljević nije bila informisana, čime nisu ispoštovana načela „kontradiktornosti“ i jednakosti oružja. Dana 30. maja tekuće godine, ona je saznala da neće biti vraćena na funkciju, a da o tome nije primila pisanu odluku. Ona je neosporno platila za svoju neumornu borbu protiv ovakve reforme. Kasnije će biti izloženo još mnogo nepravilnosti koje se odnose na njen slučaj.

O NAMA KAO EKSPERTIMA

Angažovani eksperti

Kada je reč o našem „ekspertskom“ statusu, želimo da pojasnimo, i tom prilikom ćemo parafrazirati Remona Arona², da smo mi zauzeli poziciju „angažovanih eksperata“. Naime, ova funkcija nam je poverena ne samo zbog toga što oboje imamo četrdesetogodišnje iskustvo u pravosuđu i, pre svega, u upravi pravosudnih institucija u našim zemljama, već i zbog naših angažovanja u francuskom Sindikatu pravosuđa (Syndicat de la Magistrature - SM) i u nemačkom sindikatu VER.DI (bivši ÖTV), organizacijama koje su doprinele osnivanju „Evropskog udruženja sudija i tužilaca za demokratiju i slobode“. Samim tim, naš pristup situaciji koju smo zaduženi da ispitamo nije stran u kontekstu ovakvog izbora.

¹ Pokušaj izborne krađe na lokalnim izborima 17. 11. 1996. od strane tadašnjeg režima izazvao je demonstracije tokom 1996/1997. godine. Iako je ujedinjena opozicija tada pobedila na izborima u svim većim gradovima i opštinama u zemlji, vlast je nije htela da prizna rezultate izbora i iskoristila je sudski sistem u pokušaju da ih falsifikuje

² «Le spectateur engagé» („Angažovani posmatrač“), Raymond Aron Julliard, Paris, 1981

Nas dvoje³ smo, naime, počasne sudije iz francuske i nemačke, a i zajedno sa drugim evropskim kolegama osnivači MEDEL-a, i naši stavovi kao i naše analize su, nužno, nadahnuti vrednostima za koje se sudije i tužioci članovi SM-a i VER.DI-a, kao i sam MEDEL bore. Uvereni smo da su to vrednosti progresivne Evrope i naročito onih koje proističu iz Evropske konvencije o ljudskim pravima. Stoga naše angažovanje nije ništa drugo do neprekidna borba za te vrednosti.

Mi smo angažovani, ali i pronicljivi

S druge strane, nas usmerava i poučava naše celokupno profesionalno znanje i umeće, stečeno tokom četrdesetogodišnjeg rada u pravosuđu, od čega su mnoge godine provedene na mestu predsednika suda, kao i stručnošću koju smo stekli u međunarodnim misijama koje smo ranije obavili za račun raznih organizacija među kojima je i Savet Evrope.

Mi smo izvršili ovu reviziju, savesno i profesionalno, inspirisani navedenim vrednostima nastojeći da sebi razjasnimo situaciju čija je faktička složenost postajala svakim danom sve veća.

Bez pravnog patriotizma

Podrazumeva se, ali je bolje reći, da niko od nas dvoje ne postavlja kao model pravni i pravosudni sistem svoje zemlje, iako je ponekad pomenuta, tokom misije revizije, ova ili ona praksa iz naše zemlje. Posebno je Sindikat sudstva (SM), od svog nastanka 1968. godine, uvek bio kritičan prema funkcionisanju sudske institucije u Francuskoj, a posebno poslednjih godina. Tako je Konsultativni savet evropskih sudija uzeo u razmatranje, među ostalim situacijama u sudstvu u Evropi (13), i stanje u pravosuđu u Srbiji, ali i u Francuskoj; međutim, situacija u Francuskoj je bila mnogo manje ozbiljna nego u Srbiji.

U svom izveštaju od 18. januara 2012. godine o „stanju sudske vlasti i sudija u više evropskih zemalja članica“, Konsultativni savet evropskih sudija je istakao da „saradnja na nivou pravosuđa među državama može da postoji samo ukoliko postoji poverenje u ličnu i institucionalnu nezavisnost sudija u tim državama. Osnovni principi koji karakterišu takvu nezavisnost čine suštinski aspekt pravne države.“ Ovi principi su navedeni u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima. Naravno, upravo to su načela kojima se rukovodimo kao što smo već istakli.

Politička neutralnost

I ovo se podrazumeva, ali je takođe bolje reći da mi poštujemo striktnu obavezu neutralnosti u odnosu na političku situaciju u Srbiji bilo da je reč o periodu pre ili posle poslednjih izbora u maju 2012. godine. Tim više insistiramo na političkoj neutralnosti jer smo veoma brzo shvatili da je pretpostavljeni element političkih orijentacija pravosudnih aktera često, čak i sistematski, istican prilikom obrazlaganja ove ili one pozicije ili odluke. Naš postupak rada se zasniva na ubeđenju da pravosuđe i pravna država čine temelj demokratije. Jedino u njeno ime mi možemo da pominjemo politički kontekst da bismo analizirali neki podatak o situaciji koja nam je data na razmatranje.

³ Simon Gaborjo bivša predsednica veća Apelacionog suda u Parizu – Francuska i Hans-Ernst Bočer predsednik Landerihtha u Libeku – Savezna republika Nemačka

UVOD

Ne može se jasno analizirati – naročito za čitaoce ovog izveštaja van Srbije – stanje u Srbiji i u srpskom pravosuđu, a da se ne napravi, makar i kratak osvrt na prošlost ove zemlje.

PROŠLOST KOJA NE PROLAZI

Zakasnelo buđenje demokratije

Od svih zemalja Istočne Evrope, Srbija je poslednja koja je prešla takozvani minimalni prag demokratije, to jest prvo prenošenje vlasti (bivših) komunista demokratskoj vladi. Ovo zakašnjenje je posledica, posle pada Berlinskog zida 1989. godine, specifičnosti balkanskog regiona koga su potresali nacionalistički i ratohuškaški pokreti, obeleženi, pre svega, ličnošću Slobodana Miloševića. Trebalo je čekati 10 godina da bi se 5. oktobra 2000. godine, pod pritiskom naroda, stavila tačka na vladavinu njegovog režima. Ta ratna žarišta u Evropi, 45 godina posle Drugog svetskog rata, su zabrinjavala “novi evropski međunarodni poredak” koji je, oslanjajući se na Evropsku ekonomsku zajednicu koja je prerasla u Evropsku uniju, želela da se u Evropi okonča rat. Nakon dugogodišnjih građanskih ratova, koji su buknuili početkom 1990. godine, Jugoslavija je u potpunosti prestala da postoji, a Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija i na kraju Crna Gora (sa kojom je bila stvorena Državna zajednica Srbija i Crna Gora) su postupno dobijale svoju nezavisnost uz arbitražu međunarodne zajednice (UN, EEZ, SAD). Poslednju epizodu su obeležili sukobi na Kosovu sa događajem iz 1999. godine čiji trag još uvek uznemirava stanje duha u Srbiji: NATO bombardovanje, nemio događaj čiji su vidljivi tragovi u Beogradu namerno sačuvani. Stoga se već gotovo trinaest godina KFOR, “Snage Kosova” nalazi na teritoriji Balkana, regiona gde samo prisustvo ovih snaga potvrđuje postojanje tenzija koje su preostale nakon ratova u bivšoj Jugoslaviji. Ceo taj period je ostavio rane na identitetu naroda koje su i danas još uvek bolne, ali polako zarastaju.

Ovi konflikti na evropskom kontinentu su izrodili novu generaciju Međunarodnih sudova, posle suda koji se bavio zločinima iz Drugog svetskog rata. Tako je 1993. godine, Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija osnovao Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju u Hagu (MKSJ). Ovaj sud, koji je predak drugih međunarodnih sudova i bez sumnje model za Međunarodni krivični sud, je osnovan na određeni period koji bi trebalo da se završi krajem decembra 2014. godine. Pred tim sudom vođeni su krivični postupci protiv lica koja su počinila ratne zločine i zločine protiv čovečnosti tokom rata koji je pustošio bivšu Jugoslaviju⁴³. Njegov zadatak još uvek nije završen; treba reći da su nedavno izvršena poslednja hapšenja (vidi dalji tekst) lica za kojima je raspisana poternica. Ovakve okolnosti učvršćuju značaj stvaranja pouzdanog sudskog prostora na Balkanu, a pre svega u Srbiji.

Dakle, Srbija se danas mora suočiti sa dvostrukim nasleđem političkog autoritarizma: Titoistički komunistički politički sistem i ratohuškaška diktatura Slobodana Miloševića tokom deset godina vatre i krvi građanskih ratova. Prva republikanska vlada posle Miloševića, koju je vodio Zoran Đinđić, konstituisana je u januaru 2001. godine. Upravo tokom njegove vlasti, Milošević⁵ je izručen sudu u Hagu kako bi mu se sudilo pred Međunarodnim krivičnim sudom

⁴ Prema poslednjim podacima, protiv 161 lica je podignuta optužnica, 13 je oslobođeno, 64 je osuđeno na najvišoj instanci, 35 postupaka se još uvek vodi.

⁵ Policija je opkolila kuću Slobodana Miloševića i posle 33 sata opsade, on je uhapšen 1. aprila 2001. godine i srpska vlada ga je isporučila vlastima UN u junu 2001. godine. Iste godine, okrivljen je od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u Hagu za ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i genocid. Njegovo suđenje, koje je počelo 12. februara 2002. godine, nije završeno zbog njegove iznenadne smrti 11. marta 2006. godine u njegovoj ćeliji u pritvornoj jedinici Ujedinjenih nacija u Šveningenu.

za bivšu Jugoslaviju. Zoran Đinđić, koji je u svojoj zemlji pokrenuo demokratski proces, ubijen je 12. marta 2003⁶. godine.

Ovo je kratak rezime prošlosti (videti dalje u tekstu više pojedinosti) koja je posebno obeležena vladavinom jednopartijskog sistema i dominacijom političke vlasti nad svim institucijama, među kojima i pravosudnim; a nacionalizam je snažno bio prisutan tokom poslednje decenije XX veka.

Okretanje novog lista je postalo pitanje na početku XXI veka.

Trebalo je nastaviti sa sveobuhvatnim procesom privatizacije i nastojanjem da se uvede pravi višepartijski sistem... I Srbija se okrenula Evropi.

DUG PUT KA EVROPSKOJ UNIJI

Srbija je ukinula smrtnu kaznu za sve zločine 26. februara 2002⁷. godine, zamenivši je kaznom od 40 godina zatvora. Srbija je postala član Saveta Evrope (tada 45. država članica) 3. aprila 2003. godine. Ratifikovala je Evropsku konvenciju o ljudskim pravima 3. marta 2004⁸. godine.

Od 2000. godine, zemlje zapadnog Balkana koje su uključene u proces stabilizacije i pridruživanja proglašene su "potencijalnim kandidati" za pristupanje Evropskoj uniji. Srbija je podnela svoj zahtev za pristupanje Evropskoj uniji 22. decembra 2009. godine i dobila je status kandidata 1. marta 2012. godine; tako su krunisani naponi za pomirenje sa Kosovom i hapšenje poslednjih lica sa poternice MKSJ. Predsednik Boris Tadić koji je od svog prvog izbora u junu 2004. godine istakao svoju proevropsku orijentaciju i koji je započeo proces pristupanja EU, je izrazio svoju radost sledećim rečima: „*građani Srbije su podneli najteži teret reformi koje su sprovedene kako bi naša zemlja postala demokratsko društvo u kojem se poštuju ljudska prava i prava manjina, a evropske vrednosti bile potvrđene*“.

Treba reći da smo tokom naše misije, iz razgovora koje smo vodili sa mnogima, stekli utisak da srpski narod ima osećaj da je previše skupo platio cenu ove kandidature, da se pozicija u kojoj se Srbija nalazi u odnosu na Kosovo doživljava kao veoma bolna, čak nepravedna i da se sprovođenje reforme pravosuđa sa štetnim posledicama stavlja na teret te kandidature. Veliki broj građana ima osećaj da demokratizacije nije suštinski izvršena i da pravna država još uvek ne postoji u njihovoj zemlji. Ne samo da se nameće pitanje o stvarnom demokratskom napretku koji prevazilazi proklamacije njegovog postojanja, već i pitanje manjka poverenja prema institucijama oformljenih pod plaštom pristupanja EU; taj nedostatak poverenja umanjuje ugled EVROPE u očima naroda, dok je, međutim, jedan deo iskreno spreman da se u nju integriše. Ovakav kritički pogled (ponekad veoma kritičan) smo sreli kod velikog broja srpskih ili međunarodnih analitičara sa kojima smo razgovarali prilikom naše misije; svako od nas je razgovarao sa različitim osobama kako bismo prikupili što je više moguće informacija.

⁶ Dvanaest članova jedne paravojne formacije je 2007. godine osuđeno zbog učešća u tom ubistvu. Vladimir Milisavljević, proglašen krivim i osuđen u odsustvu na 35 godina zatvora po toj tački optužnice (i na 40 godina zbog drugih zločina), koji je bio u bekstvu nakon ubistva, uhapšen je u februaru 2012. godine u Valensiji (Španija). Postupak izručenja je u toku

⁷ ⁶ Jedan naš srpski kolega, član Državnog veća tužilaca, da bi nam svedočio o periodu pre ukidanja smrtne kazne, spontano nam je ispričao da je u jednom procesu za krivično delo iz domena opšteg prava tražio i dobio smrtnu kaznu koja zbog njenog ukidanja nije izvršena, već je preinačena u kaznu zatvora od 40 godina.

⁸ Od 19. septembra 2006. godine kada je doneta prva presuda do 1. januara 2012. godine, Evropski sud za ljudska prava je doneo 64 presude i to 54 za povredu, 4 da nije došlo do povrede Konvencije i 3756 presuda o neprihvatljivosti; 6752 postupaka je u toku.

Iako je status kandidata ozvaničen, Srbiju čeka dug put do pristupanja Evropskoj uniji.

U svakom slučaju, poštovanje kriterijuma iz Kopenhagena i naročito uspostavljanje građanskih sloboda i vladavine prava predstavljaju značajan faktor uspeha.

Izbori održani 20. maja na kojima je izabran novi predsednik (koga je zapadnoevropska štampa predstavila kao narodnjaka preobraćenog u proevropskog političara nakon što je dugo osporavao takvu opciju za svoju zemlju) zabrinuli su veliki broj pristalica evropske budućnosti Srbije. Odmah nakon izbora za predsednika, Tomislav Nikolić je potvrdio da će Srbija ostati na svom Evropskom putu.

Kakav god bio put ove kandidature, srpski narod zaslužuje svoje mesto u zajednici evropskih zemalja koje čine Savet Evrope; poštovanje principa i vrednosti je suštinski element koji će mu obezbediti pravo da zauzme to mesto.

ZAŠTO SE SITUACIJA U SRBIJI TIČE SVIH NAS?

Nešto više od deset godina nakon završetka rata, Zapadna Evropa, čiji mediji nemaju više ratnih slika da prikazuju sa ovih prostora, gubi interesovanje za stanje u Srbiji osim, povremeno, prilikom hapšenja ratnih zločinaca sa poternice MKSJ u Hagu. Tako je bilo nedavno prilikom hapšenja Ratka Mladića, bivšeg vojnog komandanta Srba iz Bosne i dva meseca kasnije, 20. jula 2011. godine kada je uhapšen Goran Hadžić, poslednji srpski begunac sa poternice MKSJ.

Srpsko pravosuđe je viđeno sa tog međunarodnog gledišta, dok srpski građani, kao i svi građani na svetu, imaju pravo na pravosuđe dostojno tog naziva. Tako je događaj u vezi sa jednim od stubova demokratije, pravosuđem, bez sličnog presedana u bilo kojoj demokratskoj zemlji ili zemlji u tranziciji mogao da se dogodi bez ikakvog odjeka u zapadnoevropskim medijima.

Kao i sve zemlje, i Srbija je jednom nogom u prošlosti, a drugom u budućnosti. Naravno, pristup Balkanu je komplikovan i zbog toga smo mi, skromno, pokušali da predstavimo trenutnu situaciju u Srbiji kroz istorijsku perspektivu. Ali kada se analiziraju postavljena pitanja, u suštini, ne postoji fundamentalna razlika u odnosu na probleme sa kojima se suočavaju druge zemlje.

Naša zajednička budućnost je u igri

Obaveštenje: MINI REČNIK

Govorićemo bez razdvajanja o Pravosudnom savetu (*Conseil supérieur de la magistrature (CSM)*) kojim ćemo obuhvatiti i Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca, o VSS-u koji označava Visok savet sudstva i DVT –u koji znači Državno veće tužilaca u Srbiji.

Da bismo označili neophodnost sudija i tužilaca koji su već na funkciji da budu ponovo imenovani, govorićemo o opštem izboru. Takođe se može naći u nekim evropskim dokumentima izraz: „obnavljanje mandata“; i termin „reizbor“ se ponekad koristi, a smatramo da više odgovara situaciji sudija i tužilaca imenovanih na tu funkciju na određeno vreme o kojima se potom odlučuje o postavljanju na stalnu funkciju, odnosno o „reizboru“.

I HRONIKA BRUTALNOG OPOZIVA JEDNE TREĆINE SUDIJA I TUŽILACA

Reforma pravosuđa širokih razmera

Nakon objavljivanja „Nacionalne strategije reforme pravosuđa“ 2006. godine, Srbija je 2008. godine usvojila niz zakona: Zakon o uređenju sudova, Zakon o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava (to jest reforma pravosudne mreže), Zakon o sudijama, Zakon o Visokom savetu sudstva, Zakon o javnom tužilaštvu, Zakon o Državnom veću tužilaca... ne računajući suštinske promene u svim pravnim domenima.

Posebno ćemo pomeniti reformu koja se odnosi na sudije i tužioce, ali je važno imati u vidu široku oblast reformi koje je srpska vlada najavila i sprovela od 2009. godine.

1) NEODRŽIVA POVREDA OSNOVNIH PRINCIPA

Postupak izbora

Kako je novi Ustav iz 2006. godine predviđao „izbor“ sudija i tužilaca, odlučeno je da u opštem izboru mogu učestvovati sve sudije i tužioce koji su već vršili te funkcije uz otvaranje mogućnosti da u izboru učestvuju i novi kandidati: status kandidata koji je prvi put biran je neizvestan zato što se oni biraju na period od 3 godine, a zatim postoji mogućnost da po isteku tog perioda budu izabrani na stalnu funkciju. Budući da je bio vezan za smanjenje broja zaposlenih u pravosuđu, taj proces je automatski vodio ka razrešenju sudija.

Sprovođenje ovog izbora Pravosudni savet je objavio 15. jula 2009. godine i prijave je trebalo da se podnesu u roku od 15 dana. Otvoreno je 2483 mesta⁹ za sudije u sudovima opšte i posebne nadležnosti, podneto je 5030 prijava među kojima su više od polovine bile sudije koje su već vršile sudijske funkcije; od ovih potonjih, samo 1531 sudija je izabrano.

Konkretno jedna trećina sudija koji su već vršili sudijsku funkciju nisu bili izabrani i ukupan broj sudija je smanjen za jednu četvrtinu¹⁰.

Sudije koje tako nisu izabrane, i dakle razrešene dužnosti, nisu čak bile obavestene o toj odluci. Naime, oni su to saznali kada su videli da im se ime ne nalazi na spisku „izabranih“ sudija koji se nalazio u odluci od 16. decembra 2009. godine. U toj odluci se nije nalazilo, silom prilika, nikakvo obrazloženje kojim bi se objasnio neobnavljanje sudijskog mandata onim kandidatima koji nisu bili na tom spisku. Zatim je usledila jedna kolektivna odluka od 25. decembra 2009. godine u kojoj se nalazilo uopšteno obrazloženje za sudije koji nisu reizabrani.

Tom odlukom je neizabranim sudijama prestala sudijska funkcija 31. decembra 2009. godine; sem toga, imali su pravo na novčanu naknadu koju je trebalo da utvrdi vršilac dužnosti predsednika nadležnog suda.

Jednoglasne kritike i reakcije na razrešenje 837 sudija i 220 tužilaca

Evropske instance (Evropska unija, sve instance Saveta Evrope, Venecijanska komisija, Konsultativni savet evropskih sudija), kao i srpske institucije i nevladine organizacije jednoglasno su osudile ovaj „neizbor/opoziv“ sudija i tužilaca kao čin kojim se krše fundamentalni principi.

⁹ VSS i DVT su nadležni da utvrde broj mesta za sudije i tužioce u dogovoru (barem faktičkim) sa vladom

¹⁰ Ovo smanjenje broja sudija i tužilaca, zbog postojanja kvote između dve grupe, automatski je izazvalo identično smanjenje broja službenika u pravosuđu

Dana 16. marta 2010. godine, Vivijan Reding, evropski komesar za pravdu i ljudska prava i Štefan File, evropski komesar za proširenje su pisali srpskim vlastima i kritikovali ovaj postupak.

U izveštaju EU¹¹ o napredovanju je objavljeno da je bilo „ozbiljnih propusta u postupku obnavljanja mandata sudijama i tužiocima.“ (Videti Bilten o ljudskim pravima br. 80, 1. mart – 31. juli 2010. godine, strana 117)

➔ Pogled na mišljenje Venecijanske komisije

Da bi se ocenio obim nedostataka, korisno je podsetiti na mišljenje Venecijanske komisije: u svom mišljenju, CDL-AD(2007)004, Komisija je ispitivala osnovanost postupka ponovnog imenovanja sudija i tužilaca ispoljavajući „zabrinutost zbog postupka reizbora sudija koji već obavljaju sudijsku funkciju koji nisu počinili nijedno kažnjivo delo. Činjenica da postoji pretpostavka da već imenovane sudije ispunjavaju kriterijume navedene u nacrtu kriterijuma i merila o izboru sudija je ohrabrujuća. Međutim, ova pretpostavka može biti oborena i o tome se mora razmišljati sa najvećom oprežnošću.“

Osim toga, Komisija je istakla da „će taj postupak biti prihvatljiv samo ako su ustanovljene dovoljne garantije koje će obezbediti pravičnost tog postupka; da je naročito potrebno da primenjeni postupak počiva na jasnim i transparentnim kriterijumima i da samo ponašanje u prošlosti tokom obavljanja sudijske funkcije koje je nespojivo sa tom funkcijom i nezavisnošću sudije može da opravda odbijanje njegovog ponovnog imenovanja; takođe je potrebno da postupak pravično vodi nezavistan i nepristrastan organ i da garantuje svakoj strani pravo da bude saslušana, potpuno pravično; i najzad, potrebno je da se obezbedi mogućnost upotrebe pravnih lekova pred nezavisnim sudom.“

Nijedna od tih garancija nije poštovana

Želje Venecijanske komisije, koja je polagala svoje poslednje nade u pretpostavku stručnosti sudija i tužilaca koji su već obavljali te funkcije, potpuno su zanemarene, a broj neizabranih sudija i tužilaca bi bio dovoljan da to pokaže kao i podsećanje na kriterijume izbora u poređenju sa činjenicom da odluke nisu obrazložene.

U svakom slučaju, ti kriterijumi, uglavnom matematički, koji se vezuju za „učinak“ sudija i tužilaca, doneli su ozbiljne opasnosti ne samo u pogledu pogrešnog, već pre svega, proizvoljnog ocenjivanja. Koliko evropskih sudija i tužilaca bi bilo eliminisano kada bi se analizirali na osnovu tih kriterijuma!

Opšti kriterijumi koje je proklamovao VSS: sigurna opasnost

Prema odluci VSS-a od 15. jula 2009. godine, u kratkim crtama, kriterijumi ocene stručnosti, osposobljenosti i dostojnosti kandidata su sledeći. Pre svega, pretpostavlja se da sudija, koji je izabran po starim propisima, obavlja sudijsku funkciju u trenutku izbora i podneo zahtev da bude izabran za sud iste vrste i za funkciju istog ranga, ispunjava kriterijume i norme utvrđene ovom odlukom; ova pretpostavka može biti odbačena samo ukoliko postoje razlozi za „sumnju“ (problematičan koncept kada je u pitanju obaranje pretpostavke) da kandidat ispunjava kriterijume i norme ove odluke zato što nije pokazao da poseduje stručnost, osposobljenost i dostojnost za obavljanje sudijske funkcije; smatra se da kandidat nije pokazao zadovoljavajući nivo stručnosti ukoliko je, tokom poslednje tri godine, imao određeni broj ukinutih odluka koji je iznad proseka za sud u kojem vrši svoju funkciju; smatra se da kandidat nije pokazao potreban nivo osposobljenosti ukoliko, tokom poslednje tri godine, nije rešio određeni broj predmeta definisan normama za ocenu minimalne efikasnosti učinka sudija ili ukoliko se zastarevanje krivičnog postupka može pripisati očiglednoj grešci kandidata.

¹¹ „Reforma pravosuđa se nastavlja, ali utvrđeni su ozbiljni propusti u postupku obnavljanja mandata sudijama i tužiocima.“ MEMO/10/560 Brisel, 9. novembar 2010. godine

U kontekstu opšte mobilizacije radi osporavanja ovakvog proizvoljnog postupka, neizabrane sudije i tužioci su podneli žalbe Ustavnom sudu. Oni su se obratili i Evropskom sudu za ljudska prava.

2) USTAV REPUBLIKE SRBIJE I STATUS SUDIJA I TUŽILACA

A] Ustav

Ustav Republike Srbije je proglašen 8. novembra 2006. godine. On je ozvaničio prestanak postojanja Državne zajednice Srbije i Crne Gore, nakon što je Crna Gora postala nezavisna država 3. juna 2006. godine. Ovaj ustav je usledio Ustavu koji je donet 28. septembra 1990. godine (koji je prvi put u „Jugoslaviji“ ustanovio načelo stalnosti sudijske funkcije čiji je „mandat“ pre toga bio na određeno vreme). Posle pada Miloševićevog režima, uprkos raznim predlozima i brojnim raspravama, usvajanje novog Ustava se pokazalo kao nemoguće.

Opšti izbor sudija i tužilaca i Ustav iz 2006. godine: neverovatna fikcija

Zbog ustavne i državne promene (donošenje ovog ustava se smešta u geopolitički okvir naveden u prethodnom delu teksta i koji je u vezi sa smanjenjem teritorije), trebalo je, navodno, da prošlost sudija i tužilaca na funkcijama bude tabula rasa! Upravo je to ta neverovatna fikcija koja je dovela do ove situacije.

Ustavni sud je odobrio ovo načelo ističući da je usvajanje Ustava 2006. godine prekinulo kontinuitet stalnosti sudijskih funkcija svih sudija imenovanih u skladu sa prethodnim zakonima koji su bili važeći u skladu sa Ustavom iz 1990. godine. To bi bilo isto kao kada bi se na osnovu francuskog Ustava iz 1958. godine, sve sudije i tužioci morali ponovo imenovati!

Nezavisnost sudija i tužilaca dovedena u pitanje Ustavom iz 2006. godine

Treba istaći da je ovaj Ustav ubrzo postao predmet kritika Venecijanske komisije naročito po pitanju postojanja stvarne nezavisnosti sudija i tužilaca [videti Mišljenje br.405/2006, CDL-AD(2007)004]. Komisija je „*ocenila da je zabrinjavajuće to što srpski Ustav ne garantuje u dovoljnoj meri nezavisnost sudske vlasti i brine se zbog postojanja opasnosti od politizacije sudske vlasti zbog toga što Narodna skupština vrši izbor sudija i članova Visokog saveta sudstva.*“ CDL-AD(2008)006 CDL-AD(2008)007 ili još „*Izглеda da srpski Ustav narušava nezavisnosti sudskog sistema i nastoji da ga politizuje jer Narodna skupština bira nekvalifikovanom većinom članove Visokog saveta sudstva.*“ CDL-AD(2008)006.

B] Neefikasnost Ustavnog suda

Veliki priliv predmeta i dug istražni postupak

Ustavni sud je ubrzo bio preplavljen pravnim lekovima koje su upotreбили neizabrane sudije i tužioci koji osporavajući odluke koje su se pokazale proizvoljnim. Naime, gotovo sve neizabrane sudije i tužioci su se obratili Ustavnom sudu koristeći pravne lekove i taj sud se 25. marta 2010. godine izjasnio da neizabrane sudije i tužioci imaju pravo (pravo koje je bilo predmet rasprava) da ulože žalbu Ustavnom sudu.

Uprkos prioritetu koji je dat ovom sporu, koji je postao masovan, Ustavni sud je doneo samo dve odluke 28. maja i 21. decembra 2010. godine. Videćemo njihove okolnosti.

Ustavni sud je poslao pismo 24. februara 2010. godine Pravosudnom savetu zahtevajući da dostavi izveštaj u kojem će se navesti da li su sudije koje nisu izabrane dobile pojedinačne odluke o prestanku njihovih sudijskih funkcija, u kojima će biti detaljno navedeni pojedinačni razlozi zbog kojih nisu izabrani; pod pretpostavkom da takve odluke ne budu donete, razlozi bi morali da budu navedeni. VSS je podneo izveštaj 11. marta 2010. godine navodeći da ne postoje pojedinačne odluke o prestanku sudijskih funkcija; navedeno je da su sve neizabrane sudije dobile identičnu odluku (odluku od 25. decembra 2009. godine) u kojoj se izjavljuje da njihove funkcije prestaju 31. decembra 2009. godine. Visoki savet sudstva je naveo da nije ocenio neophodnim da se donese pojedinačna odluka u kojoj će se navesti pojedinačno obrazloženje o neizboru za svakog sudiju, budući da nije reč o razrešenju ili o neizboru (sudija imenovanih na određeno vreme). Ustavni sud nije prihvatio ovakvu argumentaciju i naložio je VSS-u da dostavi pojedinačna objašnjenja podnosiocima zahteva o razlozima zbog kojih nisu izabrani i obrazloženju za prestanak njihovih funkcija. Kada je istekao rok određen VSS-u, Ustavni sud je 28. maja doneo svoju odluku.

Neispravnost donete odluke

Konačno, rešenje koje je usvojeno 28. maja 2010. godine nije bilo adekvatno da razreši spornu situaciju. Radilo se, naime, o poništenju odluke od 25. decembra 2009. godine, u njenim odredbama koje se odnose na sporni slučaj, zbog nepoštovanja garancija pravičnog postupka sa zahtevom VSS-u da u roku od 30 dana izvrši preispitivanje u skladu sa garancijama.

Mi poštujemo identitet svakog pravnog sistema koji, nužno, izaziva uzajamno čuđenje prema pojedinim sudskim odlukama donetim u nekoj zemlji. Međutim, postoje međunarodni instrumenti koji služe kao zajednička referenca: to su načela na koja je podsetila Venecijanska komisija, i na tom stupnju postupka, „žalba nezavisnom sudu“. Ustavni sud je prihvatio pravo žalbe koje mora da se razume, po našem shvatanju, kao novi pogled na postupak i suštinu. Zar takav pristup ne može da bude deo srpske koncepcije nadležnosti Ustavnog suda; to nije uobičajeni zadatak Ustavnih sudova. Međutim, nezamislivo je da je rezultat te žalbe bio u tome da se traži od jednog organa, koji je svestan u kojoj meri je njegov zadatak zahtevan i uz upozorenje međunarodnih subjekata, a koji je povredio takve osnovne principe kao što je pravo na pravično sudjenje, da ponovo započne postupak određivanjem načina na koji ce ti principi biti poštovani; kako se možemo nadati ozbiljnom preokretu, a posebno mogućnosti da rezultat bude drugaciji!

Osim toga, nerazumljivo je zašto postupak traje toliko dugo: logično bi bilo da je Ustavni sud veoma brzo dobio predmet o osporenoj odluci; zatim, kada se jednom utvrdi da nema obrazloženja, utvrđuje se nedostatak odluke; stoga je postalo beskorisno tražiti od VSS-a pojedinačna objašnjenja koja, u svakom slučaju, više nisu mogla da se daju u pravičnom okviru i nužno bi ostale bez pravnog značaja. Uostalom, Ustavni sud je to i priznao u slučaju Tasić navedenom u daljem tekstu.

Najzad, slučaj nije bio komplikovan: samim poništenjem odluke o neizboru, pretpostavka stručnosti nije oborena i stoga neizabrane sudije i tužioce je trebalo smatrati izabranim.

Želimo da istaknemo u vezi sa našim primedbama na odluke Ustavnog suda, da bismo iste takve primedbe imali i u odnosu na institucije u našim zemljama, pozivajući se na princip "slobodne kritike" sudske prakse.

Nešto više o odluci Saveljić

Prva odluka koja je doneta 28. maja 2010. godine, odluka „Saveljić“, objavljena 14. juna 2010. godine poništila je odluku od 25. decembra 2009. godine u delu koji se odnosi na njega i dat je rok od 30 dana VSS-u da preispita njegovo kandidovanje za funkcije za koje se Zoran Saveljić, sudija od 1985. godine, prijavio. Naime, prema mišljenju Ustavnog suda, Zoran Saveljić je trebalo, tokom postupka izbora, da ima pravo na sve procesne garancije predviđene pravom na pravičan postupak; između ostalog, što se tiče prestanka njegove sudijske funkcije, njegov slučaj je trebalo da bude predmet jednog individualizovanog pristupa i trebalo je da se daju obrazloženja koja se odnose isključivo na njegov slučaj, a kojima se obrazlaže zašto on nije izabran. Tokom celog postupka izbora, Ustavom zagantovano pravo na pravičan postupak trebalo je da bude poštovano.

Pojedini delovi zaslužuju da budu posebno istaknuti

Naime, nakon izveštaja VSS-a od 11. marta 2010. godine, Ustavni sud je na zasedanju od 25. marta 2010. godine odredio svoj načelni pravni stav u odnosu na pravo žalbe neizabranih sudija i tužilaca i u odnosu na obrazloženje odluke o neizboru. Ustavni sud je obavestio VSS o činjenici da smatra da neizabrane sudije mogu da podnesu žalbu Ustavnom sudu i da odluka o prestanku sudijske funkcije usled neizbora mora da sadrži jasne razloge zbog kojih ta osoba nije izabrana. Sud je Savetu naložio da deluje u skladu sa tim stavom u roku od 15 dana od prijema te odluke.

Nadjačavanje snaga sa VSS

VSS nije poštovao zadati rok i nije postupio u skladu sa odlukom Ustavnog suda da podnosiocu žalbe dostavi pojedinačna objašnjenja za njegov neizbor.

Međutim, VSS je 19. maja 2010. godine, po isteku zadatog roka, dostavio Ustavnom sudu podnesak u kojem sugeriše Ustavnom sudu da mora da odbaci žalbu kao neosnovanu i da treba da potvrdi osporenu odluku; osim toga, Savet je dopunio tu odluku elementima koji dovode u pitanje sposobnost sudije u vršenju funkcije istražnog sudije u četiri slučaja iz 2002. godine i 2007. godine, a reč je o elementima koji daju razloge za sumnju u njegovu osposobljenost i stručnost. Savet je takođe istakao da su zahtevi žalioaca neosnovani smatrajući da je VSS sproveo postupak opšteg izbora sudija u skladu sa Ustavom i važećim normama, pre svega Evropskom konvencijom.

Ustavni sud je ocenio da je ovakav odgovor VSS -a zakasneo i nepotpun i da on predstavlja dodatnu argumentaciju, ali ne i pojedinačnu odluku.

Posle objavljivanja „odluke Saveljić“, 14. juna 2010. godine, VSS je doneo za sudije ukupno 564 pojedinačne odluke o prestanku sudijskih funkcija. Za tužioce je najmanje dve trećine odluka DVT-a ostalo bez obrazloženja. U svakom slučaju tako su se pojavile „spontane generacije“ obrazloženja!

Druga odluka je doneta u decembru 2010. godine „Milena Tasić“ (objavljena 31. marta 2010. godine) i išla je u istom pravcu kao i prva, u kojoj se objašnjava da je VSS doneo za predmet Milene Tasić, pojedinačnu odluku nakon odluke Saveljić koju Ustavni sud nije smatrao odlukom koja je u skladu sa zahtevima prava na pravičan postupak. Među ostalim razlozima, Sud je ocenio – s punim pravom – da je poštovanje načela javnosti saslušanja sastavni deo pravičnog postupka, tim pre što su u javnosti postojale sumnje u proizvoljnost i političku pristrasnost u postupku izbora sudija.

II- NEMOGUĆA EFIKASNOST REVIZIJE

REVIZIJA « NEIZBORA »

Uvođenje revizije

Dok je Ustavni sud nastavljao sa žalbenim postupcima (nijedna od gore navedenih odluka nije smatrana kao «pilot odluka» iako je saopštenje Suda u tom smislu bilo protivrečno¹²) evropske institucije, koje su uzburkale srpske i međunarodne strukovne organizacije sudija i tužilaca, pozvale su srpske vlasti da revidiraju postupke razrešenja i imenovanja sudija, usled teških propusta u pogledu osnovnih načela pravne države.

Poverovali smo da je moguće popraviti stanje!

Tada je došlo do izmene Zakona o sudijama donošenjem zakona od 29. 12. 2010. godine.

Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca, u svom «stalnom» sastavu sada je trebalo da pristupe preispitivanju svake odluke o neizboru.

Tako je stvoren postupak «prigovora » (revizija, na neki način) na odluke o odbijanju, i to tako što je odlučeno da se sve žalbe čije je rešavanje bilo u toku pred Ustavnim sudom smatraju « prigovorom »; postupci su se smatrali okončanim i prosledjeni su Visokom savetu da se rešavaju kao prigovori. Osim toga, postupak prigovora je omogućen i sudijama i tužiocima koji nisu izjavili žalbu Ustavnom sudu.

Uostalom, ta « revizija » je takođe na kraju trebalo da se izvrši i za sve ostale sudije i tužioce izabrane krajem 2009. godine na trogodišnji mandat i na stalne funkcije.

Najzad, na odluke koje su donosili Pravosudni saveti mogla se uložiti « žalba » Ustavnom sudu u roku od 30 dana od dostavljanja odluke.

Pojašnjenja u vezi sa stalnim sastavom:

Svaki od Pravosudnih saveta, VSS i DVT, se sastojao od tri člana po funkciji: ministar pravde, predsednik nadležnog odbora u Narodnoj skupštini, i u VSS-u, predsednik Vrhovnog kasacionog suda odnosno u DVT-u Republički javni tužilac. U njihov sastav ulaze i predstavnik advokata, predstavnik profesora pravnog fakulteta i 6 predstavnika sudija u VSS-u ili tužilaca u DVT-u. Sve članove Visokog saveta pravosuđa, osim članove po funkciji «bira » parlament na predlog bilo advokata, profesora prava ili sudija ili tužilaca. Formiranjem ovih novih Pravosudnih saveta, imenovanje članova je bilo postupno i na neki način privremeno zbog nepostojanja izbornog postupka za predstavnike sudija i tužilaca [koji su predloženi prema preciznim modalitetima, videti dole u tekstu poglavlje o Pravosudnim savetima). Ti « privremeni saveti » su doneli sporne odluke o razrešenju, s tim da nisu bili u punom sastavu pošto je, u okviru VSS-a, kao što je navedeno dalje u tekstu, predstavnik profesora pravnog fakulteta je izabran tek 27. jula 2010. godine ; dok je predstavnik advokata izabran 26. oktobra 2009. godine.

U novembru 2010. godine, uveden je izborni postupak za predstavnike sudija i tužilaca. Na taj način, jednom postavljeni a potom izabrani od strane parlamenta, sastavi VSS-a i DVT-a su postali stalni. Članovi po funkciji, koji su ranije regularno postavljeni, nisu promenjeni.

¹² Prilikom predstavljanja aktivnosti u 2010. godini, predsednica tog suda je dostavila dve gore navedene odluke kao « pilot » odluke, ali je rečeno suprotno u jednom kasnijem saopštenju.

Taj postupak « revizije » je počeo 15. juna 2011. godine i uprkos činjenici da je bilo predviđeno da se okonča u septembru zatim decembru, produžio se do kraja maja 2012. godine za sudije dok je za tužioce završen nešto ranije. Postupak se odvijao na vrlo tegoban način i daleko od toga da je bio bez mana.

Nedostaci u koncepciji postupka

« *Napravljene greške se ne mogu ispraviti činjenjem novih grešaka, a to se dogodilo tokom preispitivanja reizbora* ». Ili: « *Kada voz ne ide u dobrom pravcu, ne može da se zaustavi na pravim stanicama* ». Eto šta smo čuli u Srbiji od mnogih posmatrača.

Treba reći da je ovakvo postupanje izazvalo brojne kritike kako u Srbiji tako i u Evropi.

Tako je Venecijanska komisija u svom mišljenju CDL-AD(2011)015, istakla da je taj postupak prekvalifikacije i uzastopnog isključenja žalbi čije je rešavanje u toku pred Ustavnim sudom doveo do « sumnji kada je u pitanju princip podele vlasti. *Zakonodavac treba da se uzdrži od intervencije u sudskom postupku koji je pokrenut a na Ustavnom sudu je da odluči da li izmene zakonodavstva dovode ili ne dovode do odustajanja od razmatranja žalbi koje se ulažu pred tim sudom. (...) »*

Ustavni sud se nikad nije izjasnio o sudbini žalbi u toku, puštajući da se odvijaju postupci po « prigovoru » a da nije utvrdio svoju nenadležnost.

Na taj način, dok su postupci bili u toku rešavanja pred Ustavnim sudom, zakoni su izmenjeni kako bi se ukinuli pravni lekovi predviđeni Ustavom. Svakako, na kraju, obraćanje Ustavnom sudu je moguće ali taj sada novi pravni lek nije definisan. Teorijske garancije na koje su neizabrane sudije mogle da se pozovu sada su postale još slabije.

⇒ **Povrh svega, preispitivanje odluka koje je trebalo da izvrši VSS bilo je nužno zbog njihove prethodne odluke.**

Tim pre što nam analiza srpskog sistema ustavne kontrole pokazuje da se, pred Ustavnim sudom, organ koji je doneo osporenu odluku, na neki način, smatra kao aktivna strana u postupku; na osnovu analize odluka koje je doneo Ustavni sud vidi se da Ustavni sud može da zahteva od VSS-a da dostavi ovaj ili onaj dokaz i da čak pribegne sredstvima odbrane u pogledu usklađenosti svoje odluke. Sa ovakvom pozicijom u postupku taj organ oseća još jaču osnovanost svog stava. U tom pogledu, predsedan sudbine kandidata Saveljića trebalo je da odjekne kao znak za uzbunu, jer i posle naloga Ustavnog suda, VSS, pošto je našao razloge, nije izmenio svoju odluku o reizboru.

Uzaludna garancija

Tačno je da je rođena nada, čak i među sudijama kojima je prestala dužnost, da će njihove izabrane kolege sada imati drugačiji pristup jer je delovalo da će morati da budu ophrvani tako važnom funkcijom.

Naime, bilo je predviđeno da šest izbornih članova iz reda sudija, u okviru stalnog sastava, budu donosioci odluka u tom postupku revizije. U tom smislu, treba još jednom ponoviti mišljenje Venecijanske komisije povodom predloga odluke VSS-a o funkcionisanju postupka: « *Ova odredba znači da članovi prvog sastava VSS-a koji postaju stalni članovi ne učestvuju u preispitivanju odluka koje su doneli tokom izbornog postupka, što je za pohvalu i u skladu sa evropskim standardima. Budući da će postupak kontrole voditi samo izabrani članovi VSS-a (stav 4 predloga odluke VSS-a), ova mera će omogućiti da se izbegne bilo koji sukob interesa i da se postigne veća pravičnost, kao i bolja predstava o celokupnom postupku kontrole.* » Videćemo da će ova prividna garancija ostati uzaludna zbog toga što se u praksi nisu poštovali modaliteti koje je analizirala Venecijanska komisija.

Tome su pridodate i objektivna pristrasnost i strukturalna nelegitimnost Pravosudnog saveta o kojima se govori dalje u tekstu.

Svi podaci koje smo prikupili u vezi sa primenjenom praksom u ovoj «revizij » su poražavajući. Uostalom, priznato je i postojanje procesnih propusta, i to nedavno, od strane EU¹³ koja je uložila značajna sredstva kako bi pratila postupak revizije, posebno zahvaljujući posmatračima čija je uloga bila značajna.

Poražavajuća praksa

Šest izabranih sudija raspoređeno je u dve komisije sastavljene od po tri člana; oni su bili zaduženi da razmatraju predmet a posebno da ocene «učinke». «Podnosioci prigovora» su se pojavljivali pred tim Komisijama. Predlozi komisije su svakako uticali na izbor odluke Pravosudnih saveta koji su posle trebali da odlučuju u punom sastavu. Videćemo dalje u tekstu da nije uvek bio takav slučaj.

Konkretno, uobičajena praksa bila je sledeća: sudiji/tužiocu čitani su statistički podaci o njegovom radu koji se (da je barem blagovremeno dobio poziv) o tome se izjašnjavao onako kako je uspevao (jedva da je njih 10% imalo pomoć «branioca » ili advokata). Pojedini su čak saslušavani čak u dva sata ujutru!¹⁴ I osnovna referenca je bila «učinak» sudija/tužilaca; veoma mali broj njih nije izabran iz razloga «nedostojnosti» odnosno onako kako se obično shvata taj pojam, kao posledica propusta koji se navodi i koji je etički kažnjiv (dalje u tekstu dat je primer spornog korišćenja pojma dostojnosti).

Uopšteno uzevši (ali razmotreni slučaj u uokvirenom delu teksta pokazuje postojanje izuzetaka) činjenice koje se stavljaju na teret dogodile su se između 2006. godine (godine donošenja novog Ustava) i 2008. godine (godine donošenja zakona u oblasti pravosuđa) što potvrđuje odsustvo « lustracije ».

Takvim načinom rada, ta revizijska tela ozbiljno su se oglušile o sve osnovne principe pravičnog suđenja: prebacivanje tereta dokazivanja (pretpostavlja se prilikom reizbora da sudije koje su već obavljale tu dužnosti, prema zakonima, ispunjavaju uslove da budu reizabrane), povreda principa kontradiktornosti, jednakosti oružja, javnosti rasprava, nepristrasnosti ...

Treba napomenuti da su posmatrači EU tokom postupka bili prisutni na sednicama Visokih pravosudnih saveta sve do većanja, s tim što nisu prisustvovali glasanju.

Zahtev nepristrasnosti

Kada je u pitanju nepristrasnost, jedna činjenica zapanjuje : tri člana po funkciji Pravosudnih saveta su nepromenjeni od početka procesa – ministar pravde, predsednik nadležnih komisija u Narodnoj skupštini, i bilo da se radi o VSS-u ili DVT-u, predsednik Vrhovnog kasacionog suda ili Republički javni tužilac – koji imaju značajnu hijerarhijsku težinu i neosporni uticaj. Oni su svakako uključeni u razmatranje odluka o ne « izboru/razrešenju », ali su i aktivno doprineli u pripremi konačne odluke, čak iako su se formalno uzdržali od glasanja. Propust u zahtevu za nepristrasnošću je tim pre bio očevidniji za VSS pošto je predsednik advokata u VSS-u, koji je član VSS-a od 26.10.2009. godine, usvojio isti stav kao i članovi po funkciji. Ovo uzdržavanje u trenutku konačnog glasanja nam je predstavljeno od strane VSS-a kao čin « dobre volje » ! (Videti dalje u tekstu u poglavlju o Visokim pravosudnim savetima)

¹³ 10 Pismo od 15.06. 2012 Direkcije za proširenje upućeno Dragani Boljević , u kojem se izražava zabrinutost u vezi sa odvijanjem tog procesa

¹⁴ Posebno u DVT-u

Dopisi Pravosudnih saveta koji su priloženi uz ovaj izveštaj predstavljaju očigledan primer te problematike nepristrasnosti.

→ Pogled na izvod iz pisma od 12.12.2011. VSS-a Društvu sudija Srbije

« U vezi zahteva za dostavljanjem informacija da li su u glasanju učestvovala četiri člana Saveta iz prvog sastava, ukazujemo Vam da je članom 31. Poslovnika Visokog saveta sudstva propisano da član Saveta ima pravo i dužnost da odlučuje, odnosno glasa o svakom predlogu o kome se odlučuje na sednici Saveta. Javno se glasa (odnosno u prisustvu ostalih učesnika u glasanju) dizanjem ruke, a član Saveta izjašnjava se sa « za » predlog, « protiv » predloga ili se uzdržava od glasanja.

U okviru postupka preispitivanja odluka prvog sastava VSS-a, članovi po funkciji su uzdržani. »

Pored odsustva objektivne nepristrasnosti (u smislu prakse Evropskog suda za ljudska prava¹⁵) tu postoji i strukturalna pristrasnost zbog takvog sistema¹⁶; sistem je proizveo neku vrstu intimnog protivljenja (koje može da bude nesvesno) VSS-a, u odnosu na taj novi postupak čija je navodna svrha da se obezbedi poštovanje garancija pravičnog suđenja. To protivljenje je otkriveno na osnovu otpora u primeni principa „pravičnog suđenja“ u odnosu na odluke o izboru; taj otpor se odražava kroz nepovoljan stav u odnosu na obrazlaganje odluka o odbijanju, koji se ponovio pred Ustavnim sudom (videti gore u poglavlju I) i ponovo pred nama (videti dalje u tekstu) dve godine posle odluke Ustavnog suda (videti gore).

Zahtev javnosti

Audio snimanje zasedanja koje je obećano kako bi se omogućila kontrola od strane građana nije dozvoljeno¹⁷. Princip javnosti nije ispoštovan tokom plenarnih zasedanja Državnog veća tužilaca, iz razloga koji su navedeni, skučenosti prostora, kako se tvrdi. Što se tiče VSS-a, koji se pridržavao načela javnosti, moramo istaći praksu kontrola identiteta, pokazivanjem dokumenata i njihovim čuvanjem za vreme trajanja saslušanja. Koliko je normalna kontrola bezbednosti na ulazu u zgradu nekog suda, toliko je neophodnost te provere identiteta nekompatibilna sa poštovanjem principa javnosti rasprava koje uključuje nepostojanje moguće prethodne trijaže javnosti.

2) NEKOLIKO PRIMERA

A) Pre ročišta

Sve sudije i tužioci pozivani su po principu automatskog prenosa pravnih lekova sa Ustavnog suda na Pravosudnih saveta, koji su prekvalifikovani u « prigovore »

Poziv :

Jedan podnosilac prigovora je u pozivu za pristupanje komisiji obavešten o sledećem :

- učesnici u postupku se izjašnjavanju o spornim tačkama koji se odnose na razloge razrešenja;
- učesnik je u obavezi da u roku od 8 dana od dana prijema poziva, dostavi sve dokaze kojima raspolaže, u vezi sa predmetom spora, s tim što će se saslušanje održati i odluka će se doneti, čak i ako se dokazi ne dostave;
- ukoliko se učesnik ne odazove pozivu, i ukoliko nema valjano opravdanje, saslušanje će se održati i u njegovom odsustvu.

¹⁵ Princip koji je utvrdio Evropski sud za ljudska prava – i svi nacionalni sudovi – jeste da isti sudija ne može da postupa po pravnom leku koji se odnosi na odluku koju je prethodno doneo (Obershilekc/Austrija 25. april 1991.)

¹⁶ kao što je gore analizirano, posebno na strani 16

¹⁷ Tačka 77 dokumenta 12813 Parlamenta Saveta Evrope izdat 9. januara 2012.

U tom kontekstu, za žalioca je neophodno da se utvrdi osnovanost njegovog «prigovora» i otuda karakterizacija prebacivanje tereta dokazivanja. (to je, prema pravnom principu pretpostavke, na onome koji želi da ga pobije – na VSS, odnosno DVT)

Nekoliko slučajeva

1) «Učinak» koji predstavlja glavnu tačku oslonca procesa revizije nije pouzdan (videti dalje u tekstu u ovom poglavlju, zatim, još dalje, kritiku te metode). Disfunkcionalnosti u sistemu za prikupljanje podataka dovode do toga da se jednom sudiji pripisuju predmeti koje su rešavali drugi. Odatle potiče ogromna teškoća za veliki broj neizabranih sudija, «podnosilaca prigovora», da dokažu istinu.

POGLED NA VREDNOVANJE RADA SUDIJA

Vrednovanje rada sudija u Srbiji najčešće podrazumeva merenje u brojkama rezultata njihovog rada u sudovima. Svaki sud vodi mesečne statistike i sačinjava izveštaje o radu suda i sudija koji se sagledavaju pojedinačno. Ti tromesečni, polugodišnji i godišnji izveštaji dostavljaju se Ministarstvu pravde, neposredno višem sudu i VSS-u.

Ne postoji nijedan sistem na osnovu kojeg se u obzir uzima složenost predmeta niti pouzdanog poređenja između sudija (ova primedba ni u kom slučaju ne znači da se odobrava sistem takmičenja između sudija već joj je jedina svrha da dokaže nedostatak svrsishodnosti postupka vrednovanja koji je uspostavljen kako bi se odlučilo o eventualnom razrešenju nekog sudije).

Podaci o sudovima i sudijama se ne analiziraju u kontekstu celokupnih rezultata suda u pitanju niti celine sudova u Srbiji.

Što se tiče kvote (čiji princip uostalom snažno osuđujemo—videti dalje) potvrđivanja i ukidanja prvostepenih odluka, nije uzet u obzir ni broj niti procenat odluka koje su podvrgnute žalbenom postupku.

2) Primer: podnosilac prigovora je pristupio 28.06.2011. godine na početku postupka; VSS odlučuje 22.07.2011. godine o odlaganju većanja. Dana 6.10.2011. godine, on saznaje da nije izabran i odluka mu se dostavlja pisanim putem, tek 8.02.2012. godine. On otkriva da mu se zamera njegovo ponašanje iz decembra 2009. godine, kada je zaprepašćen saznanjem o svom neizboru došao u sedište VSS-a i izrazio svoje negodovanje snažnim besom. Ovo je analizirano kao nedostatak pribranosti što ne omogućava obavljanje sudijske dužnosti!

Pored toga, u tom slučaju (kao nesumnjivo u mnogim drugim identičnim slučajevima), postavlja se pitanje u vezi sa postupkom izrade odluke: kako je ta odluka mogla da bude napisana u februaru 2012. godine, nakon njegovog pojavljivanja u junu 2011. godine, a u međuvremenu, iz različitih razloga, dva izborna člana VSS-a iz reda sudija nisu više bila na toj dužnosti (sudija Blagoje Jakšić je pritvoren 23.09.2011. godine i pušten iz pritvora 7.03.2012. godine, a odluka je očigledno doneta u njegovom odsustvu, a sudija Milimir Lukić je podneo ostavku 23.11.2011 pre pisanja odluke)?

Vidimo da VSS sam ne poštuje kriterijume koje primenjuje na sudije; u rešavanju predmeta nedostaje efikasnost, pošto može da se čeka i 4 meseca pre nego što će odluke biti napisane, i isto tako, pre nego što će zaista biti dostavljene zainteresovanim licima!

3) Slučaj Dragane Boljević

Osim pitanja «dopune» informacija koji je gore naveden, treba istaći drugi propust koji je naročito ozbiljan a tiče se pitanja kvoruma. Ustvari, dok po svemu sudeći postoji izvesna kontradikcija između dve odredbe zakona (*Savet može da održi sednicu samo ako je prisutno najmanje šest njegovih članova – član 14, stav 3 Zakona o VSS – Odluke Saveta se donose većinom glasova svih članova – član 17, stav 1 zakona o VSS* - izvod iz izdvojenog mišljenja u odluci Saveljic) u najmanju ruku moramo da uzmemo u obzir da je potrebno najmanje da šest članova VSS učestvuju u glasanju. Međutim, što se tiče Dragane Boljević, jedan član je izuzet, a dva druga nisu bila u mogućnosti da stvarno glasaju (usled ostavke i pritvaranja); osim toga, tri člana po funkciji i predstavnik advokata nisu mogli da učestvuju u glasanju, jer su bili u sastavu VSS-a koji je doneo odluke u decembru 2009. godine. Tako da su takvoj odluci doprineli ili članovi, koji su bili u većini po broju, koji nisu bili nepristrasni, prema sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, ili su o sudbini Dragane Boljević odlučivala samo 4 člana, što je broj ispod kvoruma.

Ne računajući rok od 6 meseci za donošenje odluke! Iz čega još jednom proizilazi da VSS u svom radu ne primenjuje sopstvene kriterijume!

4) Dve odluke VSS-a su po principu slučajnog uzorka date na prevođenje i dostavljene su u prilogu ovog izveštaja. Čitalac će sam moći da formira mišljenje.

Jedna odluka pokazuje koliko je beskorisna primena kriterijuma učinka u brojkama a druga, sporno korišćenje pojma dostojnosti. U poslednjem predmetu, doneta je pojedinačna odluka 14.06.2010. godine, prema okolnostima navedenim gore u tekstu (u poglavlju I), dok to nije bio slučaj u prvom predmetu. U oba predmeta, doneta je odluka kojom se «prigovor» «odbija».

U drugom predmetu, činjenica koja mu se stavlja na teret pronađena je u nepravilnosti rada suda, čiji je ovaj sudija bio predsednik, a u vezi sa osetljivim krivičnim predmetom u kojem je okrivljeni uhapšen kad je nastala zastarelost krivičnog gonjenja. Taj sudija nije lično bio zadužen za taj predmet i njegova «nesavesnost» utvrđena je na osnovu njegovog propusta, kao predsednika suda, što krivični predmeti nisu bili blagovremeno rešavani i u skladu s tim, ocenjeno je da on ne ispunjava uslove dostojnosti da bi bio imenovan za sudiju. Činjenice koje mu se zameraju dogodile su se velikim delom pre donošenja Ustava a u svakom slučaju pre donošenja Zakona o sudijama. Pored toga, protiv njega je 13.11.2007. godine pokretnut postupak «razrešenja», a tada je nadležni disciplinski organ utvrdio da ne postoje razlozi za njegovo razrešenje.

Zaprepašćeni smo što otkrivamo da se sudiji pripisuje «nesavesnost», a da nije utvrđeno da je taj sudija podstakao bekstvo i nekažnjivost prestupnika, a da u prethodnom disciplinskom postupku za iste činjenice, on nije razrešen.

U tom predmetu nam je između ostalog jasno da nije uvaženo ni mišljenje disciplinske komisije, koje je u slučaju ovog kolege bilo povoljno.

Možemo da kažemo da se u radu svakog evropskog suda, a nesumnjivo svuda u svetu, mogu pronaći slične nepravilnosti: među stotinama, čak i hiljadama predmeta u toku, oni koji treba da imaju prioritet i ne rešavaju se uvek uz zahtevanu efikasnost. Ako je prihvatljivo da se razložno traže uzroci takvog nepravilnog rada, to nije, uopšteno uzevši, prikladan razlog da se pokrene disciplinski postupak a, u svakom slučaju, zasigurno nije razlog za razrešenje po osnovu «nedostojnosti».

4) REZULTATI SU JASNI

РЕЗУЛТАТИ РЕВИЗИЈЕ**ОДЛУКА ПРВОГ САСТАВА ВСС ИЗ ДЕЦЕМБРА 2009 ЗА НЕРЕИЗАБРАНЕ СУДИЈЕ****РЕШЕНО**

од 837 случајева нереизабраних судија

20.7.2011 - 30.5.2012 укупно 40 седница ВСС			I део – пре суспензије 20.7.2011 – 8.12.2011 за 4,5 месеца - 16 седница ВСС			II део 8.3.2012 - 30.5.2012 за непуна 3 месеца - 24 седнице		
решено	од тога позитивно	% позитивних	решено	од тога позитивно	% позитивних	решено	од тога позитивно	% позитивних
752	109	13%	336	83	25%	447	26	6%

- 141 (17%) судија, од укупно 837 нереизабраних у децембру 2009, доказало је да им је у децембру 2009 судијска дужност престала неосновано:** 32 је реизабрано 21. 7. 2010 на допунском конкурс, а 109 је успело у поступку ревизије (или тако што су накнадно реизабрани, или тако што је констатовано да је њихов правни лек основан – у 11 случајева у којима су те судије већ отишле у пензију)
- ВСС је одбио приговор Драгане Бољевић, председнице Друштва судија, последњег дана ревизије**
- Поступајући као трибунал, ВСС је радио у пуном саставу само на првој од 40 седница и у пуном саставу донео само 11% (86) одлука**
- Драстичан тренд опадања позитивних одлука са 42% на првој седници (36 од 86 решених), до 25% за период пре суспензије ревизије, на 6% у последња 3 месеца**
- Број позитивних одлука - 26 донетих у другом делу ревизије на укупно 24 седнице мањи је:**
 - **четири пута** него у периоду пре суспензије (када је донето 83 позитивне одлуке, односно 25%)
 - скоро **за 1/3** него на само **једној, првој** седници, када је донето 36 позитивних одлука
- Остао је нерешен још **1 случај**. ВСС је доставио свега **309 писаних одлука** (од 752 донетих)
- 162 од 220 нереизабраних заменика јавних тужилаца учествовало је у поступку ревизије.** Од 220 нереизабраних, укупно **55 (25%) заменика јавних тужилаца доказало је да им је јавно-тужилачка функција престала неосновано:** њих 26 је реизабрано у јулу 2010 на допунском конкурс, а њих 29 (17%) успело је у поступку ревизије.

Treba precizirati da su u toku postupka otvorena nova mesta i da je to omogućilo da se pojedine neizabrane sudije vrate na sudijsku funkciju, a da nisu morale da prođu kroz postupak revizije.

Iako u tom pogledu brojke nisu tačno poznate, možemo smatrati da su pojedine sudije i tužioci čiji su « prigovori » uvaženi blizu odlaska u penziju ; to bi trebalo proveriti.

5) NEUSPEH POSTUPKA REVIZIJE

Ne samo da nisu vraćena prava kolegama koji su postupkom « revizije » "razrešeni" ("neizabrani"), nisu ni ispoštovani osnovni principi, a samo je marginalno ispravljen postupak diskrecione eliminacije brojnih sudija i tužilaca koji su vršili te dužnosti u 2009. godini.

POGLED NA OPŠTE KRITIKE

EVROPSKE ORGANIZACIJA KOJE PREDSTAVLJUJU SUDIJE I TUŽIOCE (NACIONALNE ILI MEĐUNARODNE)

Evropsko udruženje sudija i tužilaca (AEM) i Međunarodna konferencija Udruženja sudija, Udruženje holandskih sudija, Udruženje portugalskih sudija i mnoga druga udruženja ili sindikati sudija i tužilaca, i naravno MEDEL koji su izbliza pratili ovaj postupak, izneli su svoje kritičke stavove.

Savetadovno veće evropskih sudija (CCJE) je nedavno (upotrebljavajući u vezi sa srpskim stanjem izraz « reizbor») zauzelo vrlo čvrst stav sa kojim se u potpunosti slažemo.

Izvod iz gore navedenog izveštaja CJCE : Strazbur, 18.01.2012. godine

« Izveštaj o stanju sudske vlasti i sudija u različitim državama članicama

Ovaj izveštaj predstavlja odgovor na žalbe koje su podnete CCJE u vezi sa narušavanjem standarda o statusu sudija koje su konstatovane u državam članicama.

Ovaj izveštaj je usvojilo CCJE na svom 12. plenarnom zasedanju (7-9 novembar 2011.).

Dostavljen je Komitetu ministara 18. januara 2012. godine (1131. sednica) i biće redovno praćen od strane CCJE » (...)

« 6. Sudska vlast čini jedan od stubova pravne države i demokratije. S obzirom na njegov značaj za sve građane, pravosuđe ne može, o kojoj god zemlji da je reč, da bude podvrgnuto neprekidnim promenama, posebno ukoliko se te promene vrše, ne zbog brige o poboljšanju efikasnosti i kvaliteta pravosuđa, već su posledica neprihvatljivih pritisaka sa ciljem da se sudska institucija potčini izvršnoj vlasti.

7. Nezavisnost sudova i sledstveno tome nezavisnost sudija proističe iz člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima ; ona ne predstavlja apstraktni pravni pojam i trebalo bi da bude potvrđena, ne samo u zakonima već i u praksi.

III. Primena ovih principa na sporne činjenice

A. Narušavanje statusa sudija, nezavisnosti i stalnosti sudijske funkcije

8. Jedna od logičnih prirodnih posledica nezavisnosti jeste stalnost sudijske funkcije i njihovo imenovanje do zakonom određenih godina za penzionisanje. Sudija dakle može da bude razrešen dužnosti samo iz zdravstvenih razloga ili na osnovu disciplinskog postupka – Mišljenje br° 1 CCJE.

9. Izbor sudija, premda nije sveopšta praksa u Evropi, mora u državama koje su izabrale ovakav način postavljanja sudija, da bude tako brižljivo sproveden ne dovodeći u pitanje princip nezavisnosti.

10. Korišćenje mehanizma reizbora kako bi se sudije udaljile sa svojih dužnosti je u suprotnosti sa tim principima. »

Stav nevladinih organizacija i predstavnika civilnog društva sa kojima smo se susreli u Srbiji

Oni su istakli snažnu želju da se u Srbiji izvrši obnova sudske institucije kako bi zaista bila uspostavljena treća vlast, sastavljena od sudija jakog legitimiteta. Međutim, prema rečima ovih sagovornika, reforme koje su sprovedene od 2009. godine nisu ispunile taj demokratski cilj ; sasvim suprotno od toga.

6) STRAH KOD SUDIJA

Dakle, vlada opšte kritičan stav prema brutalnom procesu "neizbora/razrešenja", koji je samo površno ispravljen postupkom revizije.

Narušavanje pravne države je takvih razmera da je taj proces kod sudija izazvao osećanje zastrašenosti što je nespojivo sa njihovom nezavisnošću.

Neizvesnost položaja sudija i tužilaca doveo je do stvarne nesigurnosti.

Neizvesnost je postala princip:

- osim što je ugrožena stalnost sudijske funkcije, postavljenjem na probni period i "revizijom" izbora sudija koji su pritom izabrani za stalno u decembru 2009 ili na prvi trogodišnji period
- izražavamo žaljenje što još uvek nisu izabrani predsednici sudova, a što je odavno trebalo da se učini, već te funkcije obavljaju « vršioci dužnosti », čime su takođe dovedeni u neizvesni položaj¹⁸. I ovim se takođe narušava nezavisnost predsednika sudova.

Susreli smo se sa velikim brojem srpskih sudija i tužilaca i možemo da kažemo da u njihovim redovima, i to gotovo kod svih, vlada strah. Oni su duboko zabrinuti za svoju budućnosti koju vide kao nestabilnu. Osećaju se ugroženima kako u dubini duše tako i u pogledu dužnosti koju obavljaju; u svemu što su preživeli i što još uvek preživljavaju, osećaju da je pravda izgubila smisao; ukratko, osećaju sve negativne posledice nepoštovanja principa stalnosti i nezavisnosti.

Takođe možemo da kažemo da je ova analiza zasnovana na rečima ljudi sa kojima smo se susreli.

¹⁸ A pritom su mogli da nemaju ni dovoljno iskustva ni stručnosti

Moramo takođe da izrazimo žalost zbog samoubistva kolege Slobodana FRANCIKIĆA koje se dogodilo nešto pre nego što je Ustavni sud razmotrio njegovu žalbu.

III – PROBLEMATIČNI PRAVOSUDNI SAVET

1) DVOSTRUKI NELEGITIMITET PRAVOSUDNIH SAVETA

Najpre, neophodno je istaći da ovakvo razmišljanje ne dovodi u pitanje ličnosti već organizaciju navedene institucije, a posebno način na koji se postavljaju njeni članovi.

Načini rada pravosudnih saveta analizirani su u okviru rešavanja postupka opšteg izbora i revizije istog.

To pitanje legitimiteta pravosudnih saveta nam se nametnulo s obzirom na činjenicu da su pravosudni saveti bili glavni akteri u celokupnom procesu.

Takođe moramo da preciziramo da se to isto pitanje nameće i za mnoge pravosudne savete u Evropi.

Način na koji su članovi postavljeni i u prvom Pravosudnom savetu (izraz se ovde odnosi, *mutatis mutandis*, na oba saveta, i VSS i DVT) i u drugom, je bio takav da im nije omogućavao da zasnuju svoj legitimitet.

Da se ne osvrćemo na intervenciju (koja se može kritikovati) Skupštine u izboru članova – koji, u najmanju ruku, može da iskoristi pravo veta na predloge za izbor (advokat, profesor prava i sudije), ovde se nameće posebno razmišljanje o postupku izbora predstavnika sudija.

Predlog Skupštini sudija koje će ući u prvi sastav VSS-a, koji je 2009. godine sproveo reformu koja izaziva našu zabrinutost, dao je prethodno Pravosudni savet (paritetni organ, ustanovljen zakonom iz 2001. godine). Tako je *de facto* unapred izabrano šest sudija, koji će biti i izabrani za sudije a da ne moraju da prolaze kroz postupak kroz koji su morale da prođu njihove kolege koje su već obavljaju sudijsku dužnost; ove sudije su dakle imenovane zahvaljujući instituciji o čijem je veštačkom opstanku odlučeno jedino zarad te svrhe. Ovo je paradoksalno u procesu u kojem se smatralo da stupanjem na snagu novog Ustava, s punim pravom « mandat » sudija automatski prestaje. Po tom pravilu, i mandat tadašnjih članova pravosudnih saveta takođe je trebalo da bude okončan. Bilo bi prihvatljivo da je taj Savet ostao samo da bi « upravljao tekućim poslovima » dok se redovnim putem ne uspostavi novi Savet. Stvari su sasvim drugačije kada je u pitanju proces izbora/razrešenja sudija koji ne potpada pod ovu kategoriju. Još veći nelegitimitet tom telu daje činjenica da su sudije u njegovom sastavu imale privilegovan tretman jer nisu morale da prođu kroz postupak izbora; zbog toga ne možemo da ih smatramo predstavnicima sudskog tela, a ništa se nije popravilo ni time što ih je kasnije izabrala Skupštine. Sasvim suprotno!

Zatim, kada je reč o postupku revizije, a da se ovde ne bavimo analizom modaliteta izbora, važno je konstatovati da je kolektivno telo bilo sastavljeno od « izabраних » sudija, korisnika uspostavljenog sistema čije bi eventualne korekcije trebalo da budu njima poverene. Suština takvog tela jeste da zastupa interese onih koji čine njihovo izborno telo. Ovde nije bio takav slučaj i opet ni “miropomazanje” Skupštine nije pomoglo. Vidimo u kojoj meri je napravljena greška što je uveden sistem koji je doveo do razrešenja, a da organ koji je određen da to izvrši nije imao ni na čemu zasnovan legitimitet. Osim, naravno, ostalih propusta koji su navedeni u ovom izveštaju.

2) SUSRET SA VISOKIM SAVETOM SUDSTVA

Govorimo o ovom susretu jer to bio veoma značajan trenutak u našoj misiji i zato što su, uostalom, članovi VSS-a¹⁹ su želeli da iznesu svoj stav, na šta imaju savršeno pravo, u vezi sa onim što se govorilo u štampi posle naše konferencije za štampu koju smo napomenuli u uvodnom delu ovog izveštaja. (Videti priloge)

Odgovarajući na naša pitanja, rečeno nam je da je u središtu reforme uspostavljanje kvaliteta i efikasnosti sudstva; bilo je potrebno da se skrate rokovi za rešavanje predmeta, kao i da se udalje one sudije koje nisu bile sposobne da se pridržavaju rokova. Kao primer, naveden je jedan ekstremni slučaj kolege koji je toliko kasnio u rešavanju predmeta, da je na osnovu priče bilo očigledno da je bio za disciplinski postupak.

Kao argument za neophodnost ovih novih izbora, istaknuta je promena Ustava, o čemu je pisano gore u tekstu, u skladu sa stavom Ustavnog suda.

Dalje, nakon pitanja koje smo mi postavili o tome koji su razlozi da odluke o neizboru nisu obrazložene, rečeno nam je da obrazloženje nije bilo predviđeno zakonom, da ne postoji obaveza da se obrazloži činjenica da neko lice nije primljeno na mesto na koje se prijavilo. Kada je spomenuto pravno stanje u Nemačkoj (koje je različito), ukazano je da u se većini zemalja odluka o odbijanju na neko radno mesto u državnoj upravi ne obrazlaže. Moramo da napomeno da nam je ovaj stav o nedavanju obrazloženja, VSS izneo u aprilu 2012. godine, a da ga je Ustavni sud u svojoj odluci « Saveljic » od maja 2010. godine (videti gore), formalno odbacio.

Ako smo mogli da kažemo da smo stekli utisak da je VSS « privržen » toj reformi, to naravno ne znači da izričito odobrava sve elemente te reforme sa svim modalitetima koji su predmet naših kritika u ovom izveštaju. I ovde opet, sav efekat sistema vodi ka toj analizi, s obzirom na to da je VSS plod tog sistema od kojeg silom prilike ne može da se odvoji.

3) NESVAKIDAŠNJA ATMOSFERA

Takođe treba napomenuti da je niz incidenanta ozbiljno poremetio rad VSS-a stvarajući tako nesvakidašnju atmosferu :

Neobični događaji

Kao što je gore pomenuto, 23. septembra 2011. godine, jedan sudija član VSS-a je priveden i pritvoren do 7. marta 2012. godine; krivična dela – koja on osporava - (susreli smo se sa njim) za koja se goni su iz 2003. godine; sada je « suspendovan » sa mesta člana u VSS-u, protiv njega se vodi postupak i sud će presuditi. Uostalom, da napomenemo da je pre toga, njegova supruga, zamenik javnog tužioca premeštena u drugo tužilaštvo, tako da sada mora svakodnevno da putuje oko 105 km da bi došla na posao.

Isto tako, kao što je pomenuto gore, 23. novembra 2011. godine, drugi sudija je ocenio da mora da podnese ostavku u Visokom savetu sudstva zbog pritisaka kojima je bio izložen i propusta VSS-a u pogledu principa postupka koje je utvrdio uprskos naporima koje je uložio da se oni poštuju. (susreli smo se takođe sa ovim kolegom).

Na njegovo mesto došao je drugi sudija koji je izabran od strane Narodne skupštine tek 27. februara 2012. godine. Po povratku na sudijsku funkciju, on nije vraćen u Odeljenje za borbu protiv organizovanog kriminala, tako da mu je i zarada prepolovljena. Onda se mi pitamo kako je moguće da postoje tolike razlike u zaradama u istom sudu, kako je

¹⁹ Susreli smo se samo sa predstavnicima sudija ali ni sa jednim članom po funkciji

moгуће да о распоређивању и прераспоређивању одлучује председник суда (а притом је : « вршилац дужности») и како је то spojivo са независношћу судије и да ли се она time нарушава.

Међутим, ова двојица судија (од 6 изборних) су очигледно идентификована као судије који желе да раде уз поштовање принципа поступка ревизије а time би велики број судија mogao да буде враћен на дужност; о tome сведоче проценти о враћању на дужност, који су на почетку поступка ревизије били много већи.

Najzad, чланови који нису судије су адвокат (видети горе) и универзитетски професор; Predrag Dimitrijević је постављен 27. jula 2010. godine ; као декан државног универзитета, morao је, у складу са српским законодавством, да се обрати «Агенцији за борбу против корупције²⁰ », због gomilanja јавних функција; требало је одмах по именовану да тражи дозволу, која би му neizostavno била дата (то nam је precizirala direktorka ове Агенције tokom нашег susreta) али пошто је дошло до sukoba, једно време nije mogao učestvuje у раду VSS-a; на kraju, Narodna skupština, која има последњу рећ да каже (s obzirom да именује чланове VSS-a), nije opozvala овог представника универзитета са функције у Visokom savetu sudstva ; koliko izgubljenog vremena ... због propusta у formalnostima који nije naneo штету nikome! То је mišljenje које želimo да istaknemo.

Vladavina tehničke i etičke složenosti : kvorum i nepristrasnost

Gore у tekstu је već pomenuto problematično pitanje kvoruma. Posle svih tih događaja који су poremetili VSS а који је imao да obavi osetljiv zadatak, nastala је složena situacija због tehničkih i etičkih problema у donošenju odluka. Spoj dva elementa, kvoruma i nepristrasnosti, zaslužuje posebnu pažnju, jer се razmatranjem odluka које је doneo VSS zaključuje да је smisao pitanja које се stavlja на glasanje sledeće : да ли треба да uvažimo prigovor? Са тако smanjenim brojem glasova, због toga што је neki član (или чланови) bio uzdržan или nije bio на raspolaganju, sve се nepovoljno odrazilo на neizabrane судије. Bilo би drugačije да се на glasanje stavilo pitanje: да ли доказ sadrži elemente који omogućavaju да се obori pretpostavka « stručnosti, osposobljenosti i dostojnosti »? Problematika tih pitanja је utoliko značajnija што је за tužioce uveden novi kriterijum « neažurnost».

Pitanje glasanja i njegovih posledica по nepristrasnost једног tela utoliko је važnije prilikom većanja у kojem су prisutni i не ćute чланови, који су prethodno učestvovali у donošenju sporne odluke; они су svakako *in fine* uzdržani, али samo glasanje nije tajno (видети горе) и sačinjava се zapisnik о odvijanju većanja i glasanja²¹. Svrha ове prakse, за коју не krijemo да smo njome vrlo iznenađeni, jeste, teorijski, između ostalog, да се omogući višem sudu да се upozna њ са tim zapisnikom, у slučaju poteškoća око nekog pitanja које се može rešiti на osnovu čitanja zapisnika.

²⁰ Агенција за борбу против корупције – коју треба razlikovati од “Saveta за борбу против корупције” је smatrala да је декан (у правном smislu) “rukovodilac” time што vrši јавну функцију upravljanja; то nam је pruženo као objašnjenje на наша pitanja о uzroku tog problema, jer i mi sami smatramo да је mesto dekana правног fakulteta prvenstveno универзитетског karaktera, тако да смо bili zapanjeni овим problemom.

²¹ Izvod из горе navedenog pisma VSS-a од 12.12.2012.: “У вези захтева за достављањем информације о томе којом већином су доношене одлуке (колико чланова је гласало за одлуке) указујемо Вам да ти подаци представљају саставни део записника о већању и гласању. У допису број 7-00-136/2011-01 од 27.10.2011. године обавестили смо Вас да председник Савета у складу са одредбом члана 26. Правила за примену одлуке о утврђивању критеријума и мерила за оцену стручности, осposobljenости и достојности и за поступак преиспитивања одлука првог савета Високог савета судства о престамку судијске дужности („Службени гласник РС”, бр. 35/11 и 90/11) заказује седнице о већању и гласању о приговорима судија којима је престала судијска дужност 31. децембра 2009. године. Са седница о већању и гласању о приговорима сачињава се записник. Како записнике о већању и гласању у сваком судском поступку може да разгледа суд који решава по правном леку, тако и у поступку преиспитивања одлука првог састава Високог савета судства, наведене записнике може разгледати Уставни суд у поступку по жалбама изјављеним ка одлуке сталног састава Високог састава судства које су донете у поступку по приговорима.”

ZAKLJUČAK

ALI ZAŠTO JE SRBIJA RAZREŠILA SVOJE SUDIJE ?

Obuzeti smo pitanjem koje nam ne daje mira: ali zašto je Srbija razrešila veliki broj svojih sudija ? Nismo isključili **teret novije istorije**. Uostalom, mnogi naši sagovornici su pominjali prošlost.

Takođe smo razmišljali o **ekonomskoj situaciji u Srbiji** jer se u mnogim zemljama, kriza se navodi kao opravdanje za ukidanje radnih mesta u državnoj upravi.

Ekonomski razlog, za čudo, nije pomenuo niko osim Poverenika za informacije od javnog značaja govoreći o pretpostavci vraćanja na funkcije svih sudija koje su razrešene dužnosti; tom prilikom je stavio naglasak na finansijske troškove tih mera, istakavši da na osnovu zakona s kraja 2010. godine, sudije koje su razrešene dužnosti primaju plate do donošenja odluke o odbijanju prigovora od strane VSS-a, a žalba pred Ustavnim sudom ne odlaže izvršenje. Što se nas tiče, nismo mogli da dobijemo dovoljno pouzdane podatke o finansijskom bilansu reforme ; pojedini smatraju da je u ovom trenutku skupa za državu. Svakako je skupa za sve koji obraćaju sudovima, budući da su takse koje omogućavaju pristup sudu poskupele i da su razdaljine koje treba preći da bi se došlo do sudova sve veće. U svakom slučaju, ekonomska situacija u Srbiji je zasigurno veoma zabrinjavajuća.

Ovaj ekonomski razlog nije pomenut ni u našem razgovoru sa predsednicom Skupštine a koja je tada bila vršilac dužnosti šefa države. Po njenom mišljenju, to je bilo u kontekstu neophodnosti da se u srpsko zakonodavstvo ugrade evropski standardi, da se obezbedi veća efikasnost i stručnost u pravosuđu. Kako ona kaže, ni u kom slučaju cilj nije bio da se smanji uticaj pravosuđa niti da se obruše na službenike pravosudnih organa.

U očima Evropske unije, dva glavna cilja su bila « lustracija²² » i nastojanje da se postigne **veća efikasnost pravosuđa** u kontekstu uspostavljanja **pravne države**.

Sada znamo da nijedan od najavljenih ciljeva nije postignut.

Nijeda sagovornik nije bio protiv samog principa reforme pravosuđa. Razumno je misliti da treba da se utvrde vrednosti na kojima se zasniva takva perspektiva i prioriteta takve reforme.

U istorijskom kontekstu Srbije, prvenstveni cilj je uspostavljanje pravne države.

Međutim, sprovođenjem reforme u Srbiji, pravosuđe je pretrpelo talas udara koji je duboko uzdrmao temelje pravne države i doveo sudije i tužioce u nestabilan položaj.

Srpsko društvo je u potpunosti toga svesno. Tako nam je « Savet za borbu protiv korupcije » ukazao da je reforma pravosuđa očekivana kako bi se obezbedile formalno ustanovljene slobode. Ta ključna reforma u Srbiji, nažalost, nije ona koja je sprovedena. Stanje je gore nego ranije. Predstavnici ovog tela su istakli brojne kritike koje su sadržane u izveštaju Saveta od 23. aprila 2012. godine, objavljenog 7. maja iste godine (videti priloge) u kojem se iznosi veoma stroga ocena o postupku izbora sudija i tužilaca, koji je doveo do udaljavanja velikog broja sudija i tužilaca sa dužnosti, koji je okvalifikovao kao «*nestručne, nesavesne i nedostojne članove VSS-a koji su u tome učestvovali.* »

Treba reći da je u središtu pažnje civilnog društva **pitanje korupcije** koje nećemo izostaviti razmatrajući reformu pravosuđa.

²² Pojam « lustracije » [izraz potiče iz latinskog : rimski cenzori bili su javni čistači koji su pristupali obredu lustracije rimskog naroda kako bi bogovi zaboravili grehe pojedinaca (Ljubavni rečnik Antičkog Rima Plon Xavier Darcos)] izraz je uveden posle pada Berlinskog zida i označava upravni ili sudski postupak koji omogućuje da se otpusti službenik u državnoj upravi, za kojeg se utvrdilo da je pod starim režimom učestvovao u kršenju osnovnih prava ; lustracija je naročito primenjavana u Poljskoj.

U tom pogledu, interesantno je pomenuti zapisnik sa jednog sastanka sa izvestiocima Venecijanske komisije od 21. februara 2008. godine (CDL-AD(2009)023). Tokom tog sastanka, izvestioci su izrazili bojazan da bi se postupkom reizbora postojećih sudija stvorila mogućnost prestanka funkcije sudijama koji nisu počinili nijedno kažnjivo delo (bojazan kao predosećaj !). Na osnovu objašnjenja predstavnika srpske države, problem korupcije se postavljao u vezi sa pojedinim sudijama koji su imenovani tokom prethodnog režima. Izvestioci su u tom pogledu ocenili da je predložena reforma neadekvatna. Poznata nam je osnovanost stavova te komisije Saveta Evrope koji potkrepljuju i naš izveštaj.

Niko, kao stvarni razlog za reformu izbora/razrešenja, nije naveo proterivanje korumpiranih sudija i tužilaca i čini se da u odlukama o « reviziji » to nije čest razlog ili čak da ne postoji.

Kao i za « lustraciju », pozivanje na borbu protiv korupcije je bilo samo za međunarodnu upotrebu.

Ustvari, praktično svi govore o korupciji bez jasnog opisivanja tog zla u pravosuđu. Ako se u tom kontekstu govori o korupciji uopšte ne znamo da li je reč o sumnji na korupciju u okviru pravosudnih organa ili pak o načinu na koji pravosuđe postupa sa predmetima (ili ih savladava) u vezi sa korupcijom.

Iz gledalo nam je bitno da ipak ne osvetlimo ovo pitanje, precizirajući da je nemoguće da korupcija ima kao jedino uporište jednu instituciju, a posebno pravosudnu instituciju. To je nužno zlo koje zahvata mnoge institucije sa relejima u celom društvu.

« *Savet za borbu protiv korupcije* » je ukazao da je broj predstavlki koje su mu podnete, gotovo udvostručen od sprovođenja reforme. U ovom trenutku, potrebno je reći da « žalbe » ili postupci koje preduzimaju građani pozivajući se « korupciju » ne otkrivaju nužno da taj fenomen zaista postoji već odražavaju nedostatak poverenja u pravosuđe. Gubitak parnice se često doživljava ili kritikuje kao rezultat « korupcije sudije » a da se ne potraže drugi uzroci, posebno pravne prirode. Prema podacima UNPD-u, 83% Srba nema poverenje u pravosuđe naročito kada je u pitanju borba protiv korupcije.

Moramo svakako citirati deo izveštaja Saveta o ovom pitanju: « *Percepcija korupcije u pravosuđu. Istraživanje percepcije građana o nivou korupcije u Srbiji kao i njihovih iskustava sa korupcijom sproveo je UNDP. Upoređujući istraživanje merenja korupcije u novembru 2011. godine sa istraživanjem sprovedenim 2009. godini, i u martu i oktobru 2010. godine, može se zaključiti da je percepcija korupcije u pravosudnim organima pogoršana. Mišljenje da je sudstvo previše korumpirano da bi se bavilo korupcijom je u porastu, zato što je u oktobru 2009. godine tako smatralo 79% ispitanika, u martu 2010. godine 81%, u oktobru 2010. godine 80%, a u novembru 2011. godine 83% ispitanika. U pogledu institucija u kojima je korupcija najprisutnija, sudije zauzimaju treće mesto iza političkih partija i zdravstva »*

Ovo pitanje će biti izneto na seminaru koji se organizuje u Beogradu, 29. juna 2012. godine, kojom prilikom ćemo u glavnim crtama izneti naše analize i predloge.

Na kraju, upravo smo saznali da će pravosudni saveti nastaviti « reviziju » primenom odredaba zakona iz decembra 2010. godine i da će se izvršiti novi izbor privremeno izabranih sudija. Sve to posle završetka procesa kojim je eliminisano nešto manje od trećine sudija i tužilaca koji su vršili te dužnosti 2009. godine.

Produženje neizvesnosti nakon opšteg talasa zastrašivanja uzdrmava temelje nezavisnosti pravosuđa i stalnosti sudijske funkcije, kao osnovnih principa demokratije.

⇒ **Bez obzira na razloge tog procesa razrešenja, koje razmatramo u ovom izveštaju, on je neprihvatljiv u pogledu principa pravne države.**

NAŠI PREDLOZI

Naši predlozi su deo naše ekspertske misije i nisu konačni već predstavljaju polaznu osnovu za iznalaženje rešenja u čijem smo produbljivanju, ukoliko se to od nas zahteva, spremi da učestvujemo. Mi se rukovodimo ciljem da iz ovog stanja krize koje ide na štetu nezavisnosti i spokojstva pravosuđa u Srbiji, ozbiljno narušenim kobnom primenom ove reforme treba izaći « sa vrha/odozgo », i to brzo. Nameće se konstatacija o neuspehu, kao što to pokazuje dijagnoza koju smo mi postavili i koja je u saglasnosti sa dijagnozom brojnih nacionalnih i međunarodnih posmatrača ; nameće se i formulisanje predloga iako smo svesni složenosti promena.

PREAMBULA

Svrha naših predloga : uvođenje dvostrukog poverenja

Važno je da se u Srbiji uspostavi dvostruko poverenje koje je neophodno radi zdravog funkcionisanja demokratskog pravosuđa :

U tom smislu, citiraćemo Gi Kanivea (Guy Canivet) prvog počasnog predsednika Kasacionog suda u Francuskoj i sada člana Ustavnog saveta. On je istakao neophodnost da :

« - poverenje građana: da bi se prihvatila sudska odluka, potrebno je verovati u moralni autoritet, humanost, nezavisnost i nepristrasnost institucije koja donosi tu odluku. U nedostatku toga, pravda gubi sav legitimitet, sve poverenje a sankcije koje izriče doživljavaju se kao nepravedne i proizvoljne ; » i mi ćemo u tom pogledu dodati, uzimajući u obzir situaciju u Srbiji da, ukoliko takvo poverenje ne postoji, građanin i strana u postupku, određenu sudsku odluku ili preinačenje prvostepene presude pripisuju nekom mračnom uticaju, pa čak i korupciji, Uostalom, prvi aspekt misli Gi Kanivea je u skladu sa članom 92 nemačkog Osnovnog zakona (Ustav) : *« Sudijama je poverena vlast da dele pravdu »*. Ova misao odražava uspostavljanje evropske pravosudne kulture.

-« poverenje koje sudije imaju u sebe i zadatak koji treba da obave, ponos sa kojim vrše svoju dužnost, profesionalna čast, sve ono što motiviše njihovo zalaganje u službi koju obavljaju. Da bi se delila pravda, treba verovati u ono što činimo, biti uveren u svrhu institucije kojoj služimo, da je ona na svom mestu, da raspolaže odgovarajućim sredstvima, da funkcioniše na najboljni mogući način, da ona teži u meri u kojoj je to moguće istini i pravičnosti, najzad, da ličnu aktivnost koju obavljamo u njenom okrilju vrednuje društveno priznati cilj. » U tom smislu, treba istaći sve činioce koji okružuju srpske sudije i tužioce i koji onemogućavaju to poverenje: dezorganizacija pravosuđa nakon reforme pravosudne mreže, zastrašivanje, čije su žrtve, opsednutost statistikom i teretom obima posla ... toliko pretrpljenih situacija koja ih odvraćaju od bitnog razmišljanja o njihovoj društvenoj ulozi na koju podseća Gi Kanive i kočje tu neophodnu veru u njihov zadatak koji je G. Kanive tako lepo opisao.

Ovo dvostruko poverenje se naravno pre svega oslanja na nezavisnost, a taj zahtev predstavlja temelj reorganizacije koje se nameće.

Višestruki primaoci naših predloga

Jasno je da pravni sistem koji je uspostavljen u okviru opšteg izbora sudija nije funkcionisao u skladu sa pravnom državom. Treba delati konkretno kako bi se napokon otvorile perspektive za demokratsko pravosuđe u Srbiji. Smatramo da težina problema zahteva angažovanje svih, građana, nevladinih organizacija i drugih članova srpskog

civilnog društva, odgovornih političara zemlje, organizacija pravosudnog sveta (sudije, tužioci, advokati, službenici u pravosuđu...) kao i međunarodne zajednice u svojim međuvladinim i nevladinim komponentama ...

I treba reći i ponoviti da u Srbiji ima kvalitetnih pravnika i da njihova stručnost, kao i stručnost nevladinih organizacija koje se bave pitanjima ljudskih prava i funkcionisanja društva, može da posluži kao stub u toj dinamici koja treba da se pokrene.

Što se tiče Evropske unije, previše je bilo lako pripisati političkoj vlasti negativne posledice takve reforme! Uz poštovanje političke neutralnosti koju smo sebi odredili kao obavezu, mi ne prebacujemo odgovornost ovoj ili onoj političkoj struji za ovu izuzetno ozbiljnu situaciju, već samom sistemu ; isto tako, nismo opredeljeni po pitanju sposobnosti ove ili one političke stranke da podstakne pozitivan razvoj ovih događaja. Sve se to tiče srpskog naroda.

FOKUSIRANJE-SUŠTINU I HITNOST REŠENJA

Mi jasno kažemo da je kritika ove reforme i masovnog neizbora sudija i tužilaca zasnovana na demokratskim vrednostima vladavine prava, čiji je nosilac EU, sa osloncem u snažnoj težnji srpskog građanskog društva. Status kandidata Srbije u EU moćiće dalje da se razvije samo ako se u ovoj državi ustanovi poverenje u sudsku vlast i uspostavi njena nezavisnost i nepristrasnost. U tom pogledu, EU je zainteresovana za razvoj situacije. U tom smislu, mi smatramo da je vreme da se dođe do konkretnog rešenja bez pribegavanja još jednoj od « x x » revizija. Mi u takvoj perspektivi želimo, sasvim skromno, da položimo naš kamen u izgradnji tog rešenja.

Kada su u pitanju sindikati, udruženja i druge organizacije u Srbiji i uopšteno uzevši, njene žive snage, mi u potpunosti poštujemo slobodu predlaganja (da se pridruže našim predlozima ili da dopune naše predloge ili da svojim konstruktivnim protivljenjem doprinese plodotvornom rezultatu) i delanja.

PREDLOZI

I- Revidiranje u potpunosti procesa reforme pravosuđa koja se sprovodi od 2009. godine

U tom pogledu, budući da je zadatak obiman, bitno je istaći prioritete.

⇒ **Prvi prioritet jeste da se pruži konkretan, efikasan i dostojan odgovor o sudbini naših kolega koji konačno nisu izabrani nakon odluka VSS-a i DVT-a.**

Smatramo da je ishod pravnog procesa osuđen na propast ili, u najmanju ruku, verovatnoća o novim razočarenjima je isuviše velika bi se preuzeli novi rizici.

Smatramo da je ishod pravnog procesa osuđen na propast ili je, u najmanju ruku, verovatnoća o novih razočarenjima isuviše velika bi se preuzeli novi rizici.

Ovde je dovoljno podsetiti nesposobnost Ustavnog suda da se suoči sa žalbama koje su mu podnete protiv odluke od 25.12.2009. godine. Prihvatajući da se Ustavnom sudu može ponovo uložiti pravni lek, i ne ulazeći ovde u ocenjivanje očiglednog nedostatka nepristrasnosti njegovih pojedinih članova, moramo konstatovati da postupak odlučivanja Ustavnog suda ne omogućava da se očekuje bilo kakvo efikasno rešenje. Ukoliko, kao što nam je to precizirano, prilikom našeg razgovora sa predstavnicima ove visoke sudske instance, s jedne strane, Ustavni sud ne namerava da donese pilot odluke, i ukoliko će, s druge strane, poništiti odluke VSS-a, vraćajući ih VSS-u na ponovno razmatranje, žalbeni postupak može da bude beskrajn. Naime, ako se uzme primer francuskog sistema, onda smo pred Kasacionim sudom, a vraćanje predmeta je teorijski beskrajno. Sve ovo ne daje nadu da će se iznedriti nešto dobro u svetlu kobnog iskustva procesa revizije.

1) Stavljanje van snage neophodnosti izbora (reizbora) sudija koji su u julu 2009. godine obavljali sudijsku funkciju

Skupština-može da ukine zakone na osnovu kojih je odlučeno o primeni lošeg principa opšteg izbora ; na taj način bi ispravila svoju grešku iz prošlosti.

Aktuelnu situaciju, koja je izgrađena pod uticajem zakona koji su prethodno bili na snazi, treba razmatrati tako da se ne može vratiti pređašnje stanje a posebno ne dovodeći u pitanje izbor sudija i tužilaca koji su izabrani na probni mandat. Jedna nepravda se ne popravljaju drugom nepravdom. Izbor ovih sudija, trebalo bi da po istoj logici postane stalne (dalje u tekstu, dodatni podaci o ovom pitanju -). Što se tiče sudija koji su razrešeni i koji ne žele da budu vraćeni na dužnost, trebalo bi predvideti proces obeštećenja ili barem, ukoliko bi to bila njihova želja, simbolično zadovoljenje. Naravno, posle će biti potrebno rasporediti sudije i tužioce u sudove u koje će se vratiti; istina je, usled reforme pravosudne mreže, pojedina mesta su ukinuta.

Ako, od tih sudija i tužilaca, pojedini mogu da budu osumnjičeni da su u prošlosti imali disciplinske propuste, to treba da rešavaju disciplinske instance u skladu sa opštim pravom (sistem koji se sada uspostavlja – barem za sudije – pošto po svemu sudeći nije takav slučaj u tužilaštvu – i čija svrsishodnost treba da se razmatra). U tom pogledu, ne bi bilo neobično da se sa punim pravom nastave disciplinski postupci koji su vođeni u 2009. godini, u vezi sa neizabranim sudijama koji će biti vraćeni na dužnost, pod uslovom da je disciplinski postupak svrsishodan (videti u prethodnoj zagradi).

Pored toga, na osnovu zakona koji su sada na snazi, pojedine sudije i tužioc, koji su prethodno obavljali te dužnosti, treba da budu predmet « revizije ». Ta obaveza koja « neizvesnost » pretvara u sistem kod sudija i tužilaca a posebno kod sudija, mora se potpunosti staviti van snage. Nema nikakvog smisla. To se rešava jednostavnim usvajanjem jedne odredbe.

Srpski parlament treba da preuzme svoje obaveze kada je u pitanju stavljanje van snage izbora sudija koji su u julu 2009. godine vršili sudijsku dužnost (reizbora).

Svesni smo da je ova preporuka koliko idealna toliko i nesigurna. Mi smo prema tome predvideli drugu supsidijarnu mogućnost usmerenu ka procesu medijacije i to samo u cilju izbegavanja novog zaoštavanja situacije na uštrb pravne države i stanja dotičnih lica.

Za ovaj novi putokaz, između ostalog, uzeli smo u obzir, informacije do kojih smo došli: samo oko polovina sudija i tužilaca koji su razrešeni dužnosti izrazila je želju da bude vraćena na dužnost, a druga polovina se na ovaj ili onaj način preusmerili ka drugim poslovima, i oni bi se zadovoljili simboličnim vraćanjem ugleda koji im je narušen.

2) Supsidijaran postupak medijacije

Uspostavljanjem ovog postupka mogle bi se sprovesti još dve druge mere : **mogućnost prevremenog penzionisanja i uvođenje efikasnijeg pravnog leka pred Ustavnim sudom.**

A) Skica okvira tog novog postupka koji se preporučuje :

Dalje u tekstu definisaće se : organ zadužen za medijaciju, strane, postupak i podrška u propisima:

a) organ zadužen za medijaciju: kolegijum ličnosti, svaka strana bira po jednog i dve osobe koje bi tako bile postavljene dogovaraju se o izboru treće. Precizira se da bi svaki član kolegijuma morao da ima zamenika u slučaju sprečenosti (razne nemogućnosti, bolest itd.. a takođe i potreba da se povuče...)

b) Strane :

b-1)* predstavnik Narodne skupštine (novoizabrane) ; to je legitimno s jedne strane zato što su u Srbiji sudije i tužioci "izabrani", a s druge strane zato što je uzrok situacije koju treba razrešiti sporna sprovedena reforma koju je Skupština ustanovila i koja je dovela do povrede osnovnih principa ;

b-2)* predstavnik Društva sudija Srbije i predstavnik Udruženja tužilaca Srbije (u zavisnosti od slučaja koji se razmatra) ; svaka strana bi bila nosilac interesa dotičnih sudija ili tužilaca, a ovde podvlačimo da su ta udruženja, nasuprot drugim zemljama, jedinstvena i da je, između ostalog, težnja udruženja tog tipa da brane zajedničke interese struke koju predstavljaju ;

c)- postupak :

c-1)*sudije i tužioci koji bi želeli da se njihov slučaj iznese u postupku medijacije, o tome bi obavestili **organ zadužen za medijaciju** i time bi se privremeno obustavili žalbeni postupci u toku kao i njihovo zastarevanje (u skladu sa opštim pravom postupaka medijacije).

c-2)*Njih bi saslušao **organ za zadužen za medijaciju ukoliko to smatra neophodnim i/ili na zahtev podnosioca**. U tom pogledu, udruženja treba da se sastanu sa zainteresovanim licima kako bi bili njihovi glasnogovornici ;

c-3)* zahtev koji se podnosi instanci za medijaciju bi mogao biti :

✕ bilo zahtev za vraćanje na dužnost uz moguće pregovore o raspoređivanju na određeno mesto

✕ bilo zahtev za odlazak u pre vremenu penziju (videti B)

✕ bilo jednostavno vraćanje "izgubljenog ugleda" što bi bilo objavljeno u « Službenom glasniku » (uz novčanu nadoknadu koja bi mogla da bude samo simbolična)

d) medijacija:

d-1)* organ za medijaciju bi s punim pravom imao pristup svim dokumentima čiji bi uvid smatrao korisnim

d-2)*medijacija: "strane" bi, zahvaljujući mirotvornoj ulozi organa za medijaciju, pregovarale o daljem rešavanju zahteva sudija i tužilaca kao « podnosilaca zahteva », a ti zahtevi bi mogli da se menjaju tokom medijacije, u zavisnosti od statusa pregovora (što je svojstveno svakoj medijaciji)

d-3)* U slučaju neuspeha procesa medijacije, eventualni postupci bi se nastavili.

e)- Podrška u propisima:

*taj proces bi bio ustanovljen **zakonom**

⇒ **INSISTIRAMO NA ČISTO SUPSIDIJARNOM KARAKTERU PREDLOGA O MEDIJACIJI**

B] predvideti odobranje **prevremene penzije na dobrovoljnoj osnovi**. Da bi se odredio uticaj ovakvog predloga, treba poznavati demografski profil sudija i tužilaca i to uključujući razrešene sudije i tužioce koji bi želeli da se vrate u sudove.

C] usled neefikasnost žalbe pred **Ustavnim sudom** predlaže se **izmena njenog pravnog značaja** tako što će se taj pravni lek okvalifikovati kao operativna « žalba » (kao što je definisano gore), odnosno što će omogućiti da se slučaj u potpunosti ponovo razmatra istovremeno i po pitanju postupka i po suštini. Na taj način, ne bi bilo naloženo nijedno

novo vraćanje predmeta VSS-u. Da bi se rasteretio Ustavni sud – a znamo koliko je opterećen predmetima – predlaže se da se za taj spor, uvede postupak « amicus curiae ». Uostalom, za pojedine njihove članove, postoje sumnje o očiglednom nedostatku nepristrasnosti (na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava), zbog činjenice o postojanju direktnih veza sa navedenom reformom²³, s obzirom da su imenovani od strane Vrhovnog kasacionog suda; važno je pronaći rešenje u vezi sa sastavom suda kada bude sudio u ovoj vrsti predmeta. Po našem mišljenju, ovo ne bi trebalo da bude čest slučaj, zahvaljujući uspostavljanju procesa medijacije. Ukoliko srpskim Ustavom ne bi mogla da se uspostavi potpuna sudska nadležnost Ustavnog suda, neće biti drugog rešenja nego da se osnuje « ad hoc » instanca čiji sastav će se dogovoriti konsenzusom.

3) Predvideti strukturalnu promenu institucija

Dalje, pošto su institucije (VSS, DVT čak i Ustavni sud) učestvovala u ovoj nesreći, neophodno je razmišljati o perspektivi njihove strukturalne promene (prioritetno VSS) kako bi se pre svega zaista omogućio raskid veza između tih organa i političke vlasti. Bilo bi iluzorno verovati da bi dovoljna promena njenih članova bila dovoljna. U svakom slučaju, po našem mišljenju i uz poštovanje načela kojima smo privrženi, nije reč o tome da se okončaju mandati članovima pravosudnih saveta, osim u slučaju konsenzusa. Osećamo posledice jednog sistema čije je rešavanje neophodno. Insistiramo, u svetlu poteškoća u radu VSS-a, da je apsolutno potrebno, ukoliko se izvrši nova reforma pravosudnih saveta, da se moraju predvideti **zamenici njihovih članova**.

Takva institucionalna promena bi nužno dovela do razmišljanja o načinu postavljanja sudija i tužilaca kojim bi se izbeglo ponavljanje dosadašnjih grešaka. VSS ne bi trebalo da bude shvaćen kao organ koji dominira sudijama već kao organ u službi pravde koji je u stanju da sasluša glas svih sudija i tužilaca.

II- Uspostavljanje opsežnog programa inicijalnog i kontinuiranog stručnog osposobljavanja sudija i tužilaca koji su suočeni sa ogromnim promenama srpskog zakonodavstva.

U okviru ovoga, bilo bi poželjno da se organizuju brojne razmene u okviru Evrope tako da srpske kolege mogu da se upoznaju (posebno u vidu prakse) kolege iz drugih evropskih zemalja i obrnuto. U tom pogledu, bilo bi prikladno da se razvije nastava evropskih jezika (a ne samo engleskog).

Permanentno obrazovanje mora da bude obavezno i da se prioritetno organizuje za sudije i tužioce koji su privremeno postavljeni, a kojima naravno želimo da budu postavljeni za stalno, i svim novopostavljenim sudijama i tužiocima.

III- Izvršiti reviziju u dogovoru sa svim subjektima pravosudnog sveta o efikasnosti srpske pravde i njene trenutne organizacije kako teritorijalne (pravosudna mreža) tako i interne (rad sudova). Po ovoj poslednjem pitanju, bilo bi poželjno da bude tako organizovana, i time bi se omogućio kolegijalniji rad po uzoru na, na primer, nemački « praesidium » ili sličan španski model.

U tom kontekstu, neophodno je, u cilju boljeg funkcionisanja sudova, da se najzad imenuju predsednici sudova.

Na kraju, postoje i razlozi da se pokrene, uz poštovanje stvarnog socijalnog dijaloga, proces koji bi omogućio da sudije i tužiocima budu, u principu sposobni i spremni da obavljaju sve sudske poslove prisutne u okviru nekog suda (građansku materiju, krivičnu, porodičnu itd.). U tu svrhu, trebalo bi da se organizuje potpuno i opšte obrazovanje u okviru inicijalnog i kontinuiranog obrazovanja ; time se neće sprečiti specijalizacije, naprotiv. Svaki sudija i tužilac

²³ Treba jasno reći da je ceo sastav Ustavnog suda vezan za reformu i da bismo preuzeli ocenu parlamenta Saveta Evrope sa početka ove godine, (navedenu gore), « *sastav Ustavnog suda ostaje politički* ». U njegov sastav ulazi 15 sudija koji su imenovani na jedan mandat od devet godina uz mogućnost obnavljanja, njih pet je imenovano od strane parlamenta, pet od strane predsednika Republike i pet od strane generalne skupštine Vrhovnog suda.

mora da bude sposoban da pruži svoj doprinos u cilju dobrog i efikasnog rada suda. Sve to mora da se sprovede, zahvaljujući gore pomenutim kolegijalnim instancama.

IV- Apsolutno revidirati postupak vrednovanja sudija i tužilaca tako što će se raskinuti genetska veza između evaluacije i statistika (završiti sa kultom «norme») i iz njih izbrisati kvotu potvrđivanja ili preinačenja odluka. Paradoksalno je da to bude referenca u zemlji u kojoj je izdvojeno mišljenje moguće (što je dobro).

Pospešiti širu raspravu na temu « nezavisnost i odgovornost sudija i tužilaca » kako bi se razmotrila suštinska pitanja demokratskog pravosuđa; kult norme ²⁴, zapravo vodi ka izvitoperenju kako smisla pravde tako i odgovornosti sudija i tužilaca. Čisto menadžerski cilj koji se određuje pravosuđu ne odgovara očekivanjima građana koje je dvostruko: razumni rok u rešavanju predmeta²⁵ ali isto tako i posebno, *pravi* odgovor pravde.

V- Pokrenuti, u skladu sa merama koje treba da donesu sve odnosne strane, širu raspravu, između profesionalaca i civilnog društva u vezi sa pravom u Srbiji sa trostrukim ciljem :

1. Da se podstakne svest o kreativnoj i normativnoj funkciji pravde, ističući značaj funkcije tumačenja zakona. Potrebna je debata o načinu primene zakona kako bi se pravo razvilo i reći, ukoliko se predlažu različita rešenja za rešavanje pravnog problema, da je to dobro; tako je, preinačena odluke – osim ukoliko sudija stvarno nije pogrešio - rezultat zdravog funkcionisanja sudskog sistema i, najzad, ukidanje odluke ne znači da se time sudiji daje loša ocena. Ova debata o pravu je, više nego ikad, neophodna društvu u kojem politička vlast ima snažnu tendenciju da instrumentalizuje pravdu i, u svakom slučaju, dovodi ga u opasnost, bez obzira na istaknute namere, da uvek sledi taj put (što je slučaj u mnogim zemljama pa i u « starim demokratijama »)

2. Da pravo bude u skladu sa srpskim društvom s obzirom da masovno prima injekcije iz inostranstva. Pozajmice iz drugih zemalja moraju biti upotrebljene tako da srpsko društvo sva ta uvezena prava prisvoji uz neophodne izmene kako bi ih delotvorno i efikasno ugradio u svoju pravnu kulturu.

3. Da se sačini bilans novih propisa i njihovih mogućih negativnih posledica u odnosu na potrebe prava i pravde stanovništva. U tom smislu, kritički pravci razmišljanja Saveta za borbu protiv korupcije deluju sasvim celishodni, posebno u vezi sa ulogom sudije u nastojanju da utvrdi činjenice. Isto se odnosi i kada je u pitanju krivični postupak i uvođenje optužnog modela krivičnog postupka (accusatoire); po ovom pitanju, delo Milana Škulića i Gorana Ilića predstavlja ozbiljnu polaznu osnovu za razmišljanje.

VI- predvideti formiranje « saveta za reforme » koje bi bilo nezavisno telo i koje bi omogućilo da pruži podršku reformama, uz distanciranje od političke vlasti i sposobnosti da predloži izmene ili prilagođavanja tih reformi.

VII- Pronaći rešenje za pitanje sudbine sudija i tužilaca koji su privremeno postavljeni

Na osnovu razgovora sa advokatima, čuli smo kritike na račun stručnosti ovih sudija. Što se nas tiče, mi se nismo susreli sa tim kolegama i uzdržavamo se od bilo kakvog mišljenja. Samo bismo istakli da je bitno da budu dostojno tretirani. Vrednovanje njihovog rada koje je trebalo da se vrši na godišnjem nivou nije obavljeno. Približava se kraj njihovog mandata i ne bi bilo opravdano da oni trpe nedostatke sistema. Trebalo bi da po okončanju njihovog

²⁴ MEDEL je organizovao u junu 2011. godine u Bordou, Francuska, u Nacionalnoj pravosudnoj školi (Ecole Nationale de la Magistrature) seminar na temu « *Pravda u vremenu učinka* ». Cilj je bio da se sagledaju posledice "novog javnog menadžmenta" i opšte primene mehanizama usmerenih na sredstva upravljanja kao što su: učinak, evaluacija, prinos ...

Razmenom mišljenja i na osnovu izlaganja, došlo se do zaključka da je u svim zemljama pravosuđe suočeno sa organizacionim logikama koje stavljaju naglasak na « produktivnost » i prinos. Čini se da ovaj menadžerski uticaj narušava nezavisnost pravosuđa u mnogim zemljama.

²⁵ Drugim rečima, ni ekspeditivan niti previše dug, odnosno koji konačno odgovara neophodnosti sérénité pravde i objektivnoj teškoći predmeta.

probno mandata budu automatski postavljeni na stalne dužnosti, kao i da se o njima preuzme prioritarna briga kroz « permanento obrazovanje ».

To je samo kratkoročno rešenje.

⇒ **Smatramo da ovaj vid postavljanja treba da se obustavi.**

Svesni činjenice da postoji legitimna bojazan o riziku da postavljanje ne bude adekvatno izvršeno, mi predlažemo sledeći pravac razmišljanja:

Razviti ulogu inicijalnog obrazovanja tako što će se umesto postavljanja sudije na probni period uvesti « Pravosudna Škola (Ecole de la Magistrature) » (postdiplomske studije, sa prijemnim ispitom); dakle buduće sudije i tužioce bi imali status « sudije-učenika » a nastava bi obuhvatila i teorijski deo i praksu u sudovima. Po završetku tog «školovanja », sudije učenici bi, u zavisnosti od rezultata koje postignu, bili postavljeni ili ne kao sudije za stalno, sa svim pravima kojima raspolažu i obavezama kojima podležu. Iako druge demokratske zemlje imaju teorijski gledano, sisteme koji su dosta slični sadašnjem srpskom sistemu (kao na primer Nemačka), sistem koji je uspostavljen u Srbiji ne može dugo da traje u kontekstu opšte destabilizacije sudske institucije i prevladavanje straha kod sudija, koje je zasnovano naročito na strahu od razrešenja.

Neophodno je u tom pogledu istaći ciljeve za postavljanje sudija i tužilaca. Važno je da se postavljanje sudija vrši prema uslovima o izboru koji će isključivo biti zasnovani na kriterijumima stručnosti ; treba podstaći kako što veće socijalno raslojavanje tako i pluralizam kulturnih i filozofskih gledišta budućih sudija, što je, između ostalog, vrlo važan cilj.

Stručno osposobljavanje sudija nije bilo kakva obuka

Ne postoji « čudotvorna » metoda koja će « proizvesti » neumitno kvalitetne sudije. U svim zemljama postoje, a opasnost stalno preti, pukotine u radu pravosuđa (iako se moraju preduzimati najveće moguće mere kako bi se one izbegle). Uostalom, te pukotine nisu, i daleko od toga, nužno posledica propusta kod ljudi već često posledica manjkavosti samog sistema, čije odgovornost pada na teret političkih vlasti.

Gotovo svuda postoji rizik da postavljanje sudija bude neadekvatno. Tim pre je neophodno efikasno i kvalitetno inicijalno i permanentno obrazovanje. Bilo koje rešenje kojim se položaj sudija dovodi u neizvesnost, pod izgovorom da se time želi odupreti opasnostima, je gore nego zlo protiv kojeg želimo da se borimo ; time se uvek otvaraju vrata mogućim devijacijama postupaka kojima se narušavaju principi nezavisnosti i stalnosti sudijske funkcije.

Suditi je posao koji ima svoje tehnike, finese, sopstvene poteškoće. Reč tehnika se ovde mora shvatiti ne u « modernom » smislu reči (jer proučavanje te tehnike ne može i ne sme da dovede do « sudske tehnologije ») već u smislu stečenih znanja koja omogućavaju da se sudi.

Razviti znanja da bi se moglo suditi

Najbitnija znanja

U tom pogledu, važno je insistirati na četiri aspekta koji se odnose na « biće sudije » koji treba da određuju pravac stručnog osposobljavanja budućeg sudije :

- podstaći sticanje kvaliteta odmeravanja koji upravljaju poštovanjem kontradiktornosti i ravnoteže između strana ; koje omogućuje detaljno presuđivanje i po meri, a ti kvaliteti nikako ne isključuju pravnu maštu, uostalom kako se se došlo do «velikih sudskih praksi ».

- podstaći podizanje svesti o onome što okružuje čin suđenja jer je volja za instrumentalizacijom pravde neprekidna bilo putem političke vlasti ili drugih (ekonomskih) grupa pritiska, bilo da se radi o « zvaničnim» ili tajnim silama. Na taj način, treba da se steknu sposobnosti uočavanja mogućih pritiska, kako bi se od njih mogli distancirati; ti pritisci su često podmukli i iz tog razloga teško im se odupiremo. To nikako ne znači da preporučujemo da se sudija zatvori u svoj svet ; naprotiv, neophodno je da bude otvoren prema svetu i to je korisno za formiranje sudske odluke, ta njegova otvorenost ga više štiti od zaludnog protekcionističkog savijanja.

- podstaći osetljivost na sudski humanizam koja je u središtu čina suđenja ; naime, čak iako « suditi » spada u domen rasuđivanja i intelektualnu aktivnost, u pitanju su problemi iz života ljudi koje treba slušati, kojima treba govoriti i, naposljetku, o kojima treba suditi. Naravno, čin suđenja ne treba da bude razdvojen od prava već pripojen opštim načelima koji nose ljudske vrednosti istaknute u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima.

- stimulisati etički refleks i sve deontološke smernice koje su neophodne za obavljanje sudijske funkcije. Podizanje svesti o deontologiji treba da omogući budućem sudiji da uvidi rizične situacije i da na njih odgovori na prikladan način. Etika, to su pre svega pitanja i iskustvo koji se neprekidno ponavljaju, koji su pričvršćeni za konkretnu funkciju sudije i njegovo uplovljavanje u društvo. Ona je širi pojam od deontologije, koja proističe iz strukovne discipline, na osnovu pravila koja čine konsenzus – nezavisnost, nepristrasnost i integritet kao tri glavna stuba - a kojom se kažnjavaju teške očigledne i namerne greške. A etika ima prevashodno ličnu dimenziju (iako treba da bude predmet zajedničkog i višestrukog razmatranja) i tiče se dakle odgovornosti sudije kome je poverena vlast da deli pravdu.

SINTEZA PREDLOGA

I- Revidiranje u potpunosti procesa reforme pravosuđa koja se sprovodi od 2009. godine

⇒ Prvi prioritet jeste da se pruži konkretan, efikasan i dostojan odgovor o sudbini naših kolega koji konačno nisu izabrani nakon odluka VSS-a i DVT-a.

- 3) Stavljanje van snage neophodnosti izbora sudija koji su u julu 2009. godine obavljali sudijsku funkciju
- 4) Supsidijaran postupak medijacije

A] Skica okvira tog novog postupka koji se preporučuje :

a) organ zadužen za medijaciju: kolegijum ličnosti,

b) Strane :

b-1)* predstavnik Narodne skupštine

(b-2)* predstavnik Društva sudija Srbije i predstavnik Udruženja tužilaca Srbije (u zavisnosti od slučaja)

(c)- postupak :

c-1)* sudije i tužioci koji bi želeli da se njihov slučaj iznese u postupku medijacije, o tome bi obavestili organ zadužen za medijaciju

c-2)* Njih bi saslušao organ za zadužen za medijaciju ukoliko to smatra neophodnim i/ili na zahtev podnosioca.

c-3)* zahtev koji se podnosi instanci za medijaciju bi mogao biti ...

d) medijacija: ...

e)- Podrška u propisima:

B] predvideti odobravanje prevremene penzije na dobrovoljnoj osnovi.

C] usled neefikasnost žalbe pred Ustavnim sudom predlaže se izmena njenog pravnog značaja tako što će se taj pravni lek okvalifikovati kao operativna « žalba »

II- Uspostavljanje opsežnog programa inicijalnog i kontinuiranog stručnog osposobljavanja sudija i tužilaca koji su suočeni sa ogromnim promenama srpskog zakonodavstva.

III- Izvršiti reviziju u dogovoru sa svim subjektima pravosudnog sveta o efikasnosti srpske pravde i njene trenutne organizacije

IV- Apsolutno revidirati postupak vrednovanja sudija i tužilaca

V- Pokrenuti, u skladu sa merama koje treba da donesu sve odnosne strane, širu raspravu, između profesionalaca i civilnog društva u vezi sa pravom u Srbiji sa trostrukim ciljem :

VI- predvideti formiranje « saveta za reforme »

VII- Pronaći rešenje za pitanje sudbine sudija i tužilaca koji su privremeno postavljeni

Simone GABORIAU

Hans-Ernst BOETTCHER

Susreli smo se ili stupili u vezu u Srbiji ili drugim zemljama sa :

Visokim savetom sudstva - VSS
Državnim većem tužilaca – DVT
Savetom za borbu protiv korupcije
Zaštitnikom građana (Ombudsmanom)
Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti
Agencijom za borbu protiv korupcije
"Delegacijom EU u Srbiji : " Nj.E. Vincent Degert, Ambasador, Šef Delegacije EU u Srbiji,
Posmatračima EU
Sindikatom pravosuđa Srbija
Organizacijom za bezbednost i saradnju u Evropi – OSCE
Transparency International
Koalicijom za nadzor javnih finansija
Ustavnim sudom Republike Srbije
Fondom za otvoreno društvo
Zamenikom Pravnog fakulteta u Beogradu
Profesorom Pravnog fakulteta Union u Beogradu
Narodnom Skupštinom Republike Srbije, gđa Slavica Djukić-Dejanović, predsednica
Državnim revizorom
kolegama sudijama i tužiocima iz : Smedereva, Novog Sada, Sombora, Požege, Bora, Zajecara i Beograda
Ustavnim sudom
Advokatskom komorom Udruženjem Belgrade « Bar Association »
Srpskom advokatskom komorom
Udruženjem novinara Srbije
Blagojem Jaksićem, sudijom
Milimirom Lukićem, sudijom
Branislavom Isailović, advokatom
Alain Birot, pravnim ekspertom
Florence Hartmann, novinarkom